

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

D. Ioannis Ivsti Lanspergii Carthvsiani, Natione Bavari, Opvscvla Spiritvalia

ab ipso Autore partim Latinè, partim Germanicè euulgata

Landsberg, Johannes Justus

Coloniae Agrippinae, 1630

De veritate, antiquitate, incremento, habitu, votis, cæremonijs & exercitijs
monasticæ religionis &c. Dialogus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-45857](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-45857)

minum isto proposito bono abutentium. Quandoquidem in omnibus vitæ generibus sui quæque voluntas mala vitij est causa. Alioquin enim in fidem doctrinamque Christianam transferenda culpa esset, quod multi Christiani nonnullis peiores paganis inveniuntur. Sed propterea nihilo minus fides Christiana Euangeliumque suscipienda sunt, quæ non docent, sed vetant huiusmodi, quæ mali Christiani faciunt opera. Religiosi igitur proposito regulæque culpa non est, quod multi, qui religiosi appellantur, irreligiose viuunt: quoniam talem vitam prauam, non ex suo instituto (quod ipsam prohibet) verum ex sua ipsorum mala voluntate hauriunt. Quapropter huiusmodi vitæ institutum, quod salutare est & malitiã vetat & punit, protegi merito deberet. Verùm illi, qui in tali statu infelicitate maleque viuunt, aut ex ipso (in quo semel Deo sese obstrinxerunt) denuo excurrunt, cogi compelliq; debent, vt hoc, quod suapte sponte Deo receperunt, Deo etiam præsent, & ita mutuo alter alterum iuuaretrahereq; debemus, si ad æternam velimus peruenire beatitudinem, ad quam nos ducat omnes Deus in secula benedictus, Amen.

Apostate
monachi ad
recipiendũ
habitum
compelliẽt.

De vera Religione & Cœnobijs,

F I N I S.

LECTORI PIO SALVTEM.

Hæc hic Christiane Lector Dialogum Militis & Monachi, à nostro quidem Domino Ioanne Iusto Lanspergio Germanicè conscriptum, at studio nostro Latinitate donatum, vt possit eius vsus etiam ad exterarum nationes propagari. Quem nimirum simul atque à capite ad calcem vsque perlegeris, poteris quæ ad monasticam pertinent veritatem & vitam dilucidius habere perspecta. Videbis hic militem factiõnis Lutherane dum suum vult tueri Euangelium (penè aliud dixissem) & monasticam vitam quasi à Christi doctrina abhorrentem explodere ac refutare, se ipsa, id est, moribus & dictis suis superque testatum omnibus reddere, quam pulchrè consentiat apteq; quadret vita Lutheranorum ad Euangelij pietatem. Confitentur illi

D 3

quidem

Tit. 1.

1. Tim. 2.

quidem se nosse Deum, & eius ubique iactitant Euangelium, factis autem illum negant, atque adeo rursus crucifigunt & habent ostentui. Dolenda res, eo cæcitatibus deperditos esse miserorum animos, ut non videant, quam turpiter ipsis à pseudodoctoribus & verè Sardanapalitanis hæreticis imponatur. Faxit Deus omnipotens, qui vult omnes homines saluos fieri, ut tamen quandoque resipiscant, nec se patiantur tetræ spiritibus esse ludibrio, à quibus captiui detinentur ad ipsorum voluntatem. Vtinam ad Catholicæ Ecclesiæ redeant vnitatem, & felici mutatione ex desertoribus & perfugis efficiantur membra corporis Christi, cum illo post hanc vitam æternæ beatitudinis habituri consortium, si vsque in finem illi fideles perseverauerint. Quod autem ad ipsum autorem attinet, putamus eum non alia ratione adductum esse, ut hoc quicquid est opusculi elucubraret, quam quo rudi potissimum plebeculæ consuleret, quæ sicut parum habet iudicij in illis rebus, quæ non omnibus passim exposita sunt, ita facile in errorem potest induci, ut aliter sentiat, quam sit ex veritate sentiendum. Neque cuiquam dubium, est summo id opere egisse prauorum dogmatum architectos, ut sua venena Germanico comprehensa sermone in vulgus spargerent, & simplicium animos exitiali toxico dementarent. Quamobrem nihil potuit à nostris fieri consultius, quam ut ipsi libellis Germanicè conscriptis parum doctos ac idiotas aduersum pestiferos Syrenarum cantus communirent, efficerentque ut si non omnibus, tamen vel quibusdam perspectum exploratumque fieret, quantum à veritate discrepent commenta ab ipsis inferis reuocata, hominum mente corruptorum. Ita ergo & Lanspergius noster pro sua virili cupiens vitam ræonasticam ab illorum calumnijs & insectationibus vindicare (siquidem id præcipuè illi conueniebat, qui iam monachum professus esset) Dialogum hunc suæ lingue

linguæ hominibus confecit, quo tanquam antidoto contra præsentissima serpentium tartaricorum venena præmuniuntur, discantq; non solū nihil indignum sentire de eo vitæ genere, quod adhuc in Ecclesia Dei semper præcipuo in honore habitum est, sed etiam ex animo id venerari, utpote quod primam illam Apostolorum ac Discipulorum Christi perfectionem & integritatem haud obscure exprimat ac æmuletur. Esto, sint plerique illius professores tepidi ac suæ salutis immemores: nihil id sanè ei potest detrabere, nisi quis putet matrimonium propterea contemnendum esse, quod multi sunt adulteri. Mali semper & fuerunt & erunt permixti bonis, ut habeant pij unde exercitentur & in virtutibus solidentur. Non enim est stabilis aut firma virtus, quæ exercitationibus non est unde quaque probata. Verùm his ita paucis præmissis, hoc vnum te Lector amice oratum volumus, ut Lanspergy nostri, itemque nostrum conatum boni consulas. Haudquaquam te legisse pœnitebit, nisi ingratus eris. Vale, & nos precibus tuis Christo commenda.

D. IOANNIS IVSTI,
LANSBERGII,
CARTHUSIANI DE VERITATE,

ANTIQUITATE, INCREMENTO, HABITU, VOTIS, CAEREMONIJS & EXERCITIJS MONASTICÆ RELIGIONIS: DE CAUSIS EIUS DEFORMATIONIS PER QUOSNAM ITEM SOLOSEADEM IN MELIUS REFORMARI DEBEAT, DE EUANGELIÒ, QUODNAM ILLUD SIT QUOD HODIE QUIDAM ADEÒ IACTITANT, DE EIUSDEM CONCIONATORIBUS: DE OPERIBUS DENIQUE BONIS AN VIDELICET EA AD SALUTEM NECESSARIO REQUIRANTUR, Dialogus Christianus, pius & elegans inter Georgium militem Vlmensem, & Ioannem monachum. Ex idioma Germanico in Latinum transfusus.

Cur monachi passim apud malos ludibrio habeantur.

Cap. I.

° Georgius Miles.

Equidem Aeris intemperiem mirari iam desino. Nihil sane prosperum hodie habebimus: siquidem monachi foras prodeunt. Heus lupo, lupo, unde nobis lupus iste prodit? heus tu siste gradum: Monache, monache habesne licentiam nobiscum colloquendi? Cur non respondes? O vos miseros cucullatos histriones: quamdiu in hac vestra stoliditate velut mancipia quædam obstinati perseverabitis? Cur non potius libertati Evangelicæ vos traditis, sicut fecimus & nos? **IOANNES MONACHVS.** Ipsi quidem non Evangelio, sed pseudangelio vos dedidistis, quod Christus neq; docuit, neq; tradidit vobis: sed quotquot huic sectæ addicti estis, ipsi vobis institutis. Evangelium vestrum permittit irridere, subsannare, criminari alios & cætera, cuiusmodi sanè Evangelium Sancti nunquam nouerunt: neque ego id Evangelij loco habeo. Sancta Ecclesia Catholica ante annos mille quingentos Evangelium à Christo traditum habuit, quod nos ad humilitatem & mansuetudinem cordis hortatur. **MILES.** Itane loquendi habes copiam? Putabam tibi seruandum silentium. Cur non statim respondisti? **MONACHVS.** Nisi moleste laturus es, huius rei rationem reddam. **MIL.** Dic libere, permittitur tibi. **MONACHVS.** Animo attendebam dictum à Salomonis, *Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis* **MILES.** Planè lupus es. **MONACHVS.** Licet mihi bona venia tua talionem reddere? **MIL.** Maximè. **MONACHVS.** Quandoquidem tua pace licet, dicam & ipse quod sentio. Mihi sanè tu tuique similes lupi esse videmini. **MILES.** Quid ita? **MONACHVS.** Namque prædas agitis, excoriatis, affligitis & diuexatis pauperes quibuscunque potestis modis. Quid vero causæ est, cur nos monachi lupi dicamur, quâdo hereditaria bona nostra, atque adeò facultates omnes quas vel habuimus, vel habere potu-

Matt. II.

Prover. 16.

Lupi reuera
quinam
hodie sint.

iffimus

DE MONASTERIIS ET MONACHIS DIAL.

illemus Dei causa ex Christi institutione abieciimus, ne cuiquam quicquam
 auferimus, nisi quod ex animi beneuolentia vltro nobis offertur. Ad hæc à
 vobis & cæteris huius planè carnalis, pseudangelicæ Lutheranæ persuasione
 sectatoribus deridemur, persecutiones patimur, atque tum pace, tum ijs que
 ad victum pertinent persequimur, neque secus hodie nobis inter vos vsu uenit
 atque olim Apostolis, cum quibus etiam nos dicere possumus: *Spectaculum*
facti sumus mundo, & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, vos
 autem prudentes estis: Nos infirmi, vos autem fortes, vos nobiles, nos autè
 ignobiles. *Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & cola-*
phis cedimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris. Male-
 dicimur & benedicimur: persecutionem patimur & sustinemus: blasphemamur,
 & obsecramus. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium
 perisema vsque adhuc. Atqui consolatur nos causa ob quam ista patimur: ac-
 cedente etiam eo Apostolica illa consolatione, *Omnes qui pie volunt viuere in*
Christo Iesu, persecutionem patientur. Mali autem homines & seductores proficient
 in peius errantes & in errorem mittentes. *MILES.* Putas ne persequi vos que-
 quã aut irridere Christi causa? Minime verò: sed cur in ridiculo sitis, isthæc
 ratio est, quod monachi estis. *MONACHVS.* Age dic mihi, quid efficit
 monachum, cucullus ne an vita? *MILES.* Vita nimirum. *MONA.* Sequi-
 tur ergo, ob vitã monasticã nos derideri. *MILES.* Sit ita. *MONACHVS.*
 Quæro te, quid aliud est esse monachum, aut vitam agere monasticam, quã
 propriarum facultatum expoliatione, carnalium desideriorum profligatio-
 ne, animi & corporis castitate, sui abnegatione, & erga superiores obedientia
 ad diuinæ charitatis virtutumq; omnium perfectionem obtinendam niti
 atque contendere? Quam sane Christus ipse consuluit, & est vita omnium cõ-
 sensu pia ac beata: quod negare nullus potest. *MILES.* Hæc igitur est vita
 monastica? *MONACHVS.* Sic est. *MILES.* Pauci ergo sunt monachi.
MONACHVS. Siue pauci sint hodie, siue multi, verendum profectò est
 monachos illos qui excusso cucullo institutum monasticum deseruerunt,
 nunquam eo conuicti uoluisse, vt veri essent monachi. Talis enim vt sis mo-
 nachus, labore certè opus est. Vbi igitur huiusmodi institutum retinamus,
 & tamen à vobis eo nomine irridemur aut persecutiones patimur quod mo-
 nachus simus, nimirum non alia ex causa vobis ludibrio sumus, quam quod
 vitam ducamus vitam. Eiusmodi autem ludibria libenter perpeti, Dei causa
 perpeti. Passim quidem historiarum commemorant bonos à malis probra,
 fannas, ignominiam & contumelias pertulisse: nusquam autem literis pro-
 ditum est malos à bonis dedecore & contumelijs affectos esse. Iam si serui il-
 lius sumus, qui in terris degens etiam à suis derisus est, id est Christi Iesu, qui
 non sine graui contumelia olim dictus est homo vorator, vini potator, pec-
 catorum & publicanorum amicus, Samaritanus, in furiam versus, & dæ-
 monum habens, parum scilicet est harum comparatione blasphemiarum
 atque contumeliarum: quicquid nobis hodie tanquam eius ministris & se-
 ctatoribus irrogatur. Satis enim abundè iam ante ab ipso præmoniti sumus
 nec si-
 piissima consolatione quod tanta pateremur, dum ait: *Non est disci-*
pulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo, vt sit sicut
magister eius, & seruus, sicut dominus eius. Si patrem familias Beelzebub vocauerit:

33
Mat 19

2 Cor 4

1 Tim 5
2 Tim 3

Monachū re-
uera quæ-
efficiant.

Defertionis
professionis
monasticæ
causa quæ.

Hebr. 11

Matth 11
Lucæ 7
Ioan. 8. 10.
Marc. 3

Matth. 10

Ioan. 13

E
quanto

quāto magis domesticos eius? Item: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequuntur. Ex quibus id potest perspicuè intelligi eos lupos suapte malitia effici, qui alios persequantur, non qui persecutionem sustineant. Qui enim persecutionibus infestantur, eos oues rectius, quam lupos dixeris. *MILES*. Hac ex causa lupos vos appellari conuenit, quod ut Christus ait, vestimentis ouium recti cum sitis, intus estis lupi rapaces. *MONACH*. Quibus scriptis conuinci potest ea Christi verba ad nos pertinere quæ quidem ipsum de Pharisæis dixisse constat, non ita tamen, ut eorum damnaret vitæ institutum, (quod utique bonum erat, & pios multos complectebatur) sed ut hypocrisin retunderet, qua ex ijs quidam laborabant, sicut & in omni vitæ genere eo vitio quidam decinentur: quando nonnullos fere ubique reperire licet, qui vitæ sanctæ speciem quandam præ se ferant tantum, ut humanam capient gloriolam quandam vel existimationem, aut alterius temporalis commodi gratia, cuius farinae sunt, qui Deum integro corde non querunt sed sese potius spectant, in suisq; actionibus sinistra quadam intentione ducuntur. Quicquid enim agunt, non ex Dei, sed priuato amore proficiscitur. Tales sunt in primis patriarcha vester Lutherus deinde fallacissimac seductores Apostoli eius, qui dissensiones & offendicula faciunt, & per dulces sermones falsamq; diuinorum scriptorum interpretationem mundū euertunt atque seducunt: à quibus ut caueamus nobis, Apostolus nos commonet. Et Christus ipse, vbi aduersum eiusmodi prophetas nos pramonuerat adiecit: *A fructibus eorum cognoscetis eos. Omnis arbor bona, bonos fructus facit: mala autem arbor malos fructus facit.* Vide iam obsecro loca omnia, vrbes & regiones, vbi Lutheri secta dominium obtinet, qui ibi fructus existant, illi scilicet omnes, quos Apostolus ad Galatas, fructus carnis appellat dicens: *Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur: Hi igitur fructus sunt, qui ex vestri pseudanglij architecto cunctisq; illius sectatoribus exorientur.*

Oues Christi quænam veras efficiant.
Matt. 7

Lutheri & suorum sectatorum opus quod.
Rom. 16

Matt. 7.

Gala. 5.

Cur monachi singulari sese habitu contegant.

Caput II.

Georgius miles.

HAC ex causa lupos vos dici conuenit quod specialem quandam desertis habitum, velut sancti quidam, cum tamen æque sitis homines, ut ceteri, imò sapius etiā peiores ceteris. *MONACHVS*. Si propterea lupi sumus, quod dissectas & laciniolas non gerimus vestes, uti vos facitis & alij quidam, necesse est etiam Heliam, Helizeum, & prophetas alios, itemq; Romini Baptistam Ioannem lupos fuisse, ut qui minime vulgari vti sint indumenti genere, & ab alijs sese seiunxerint. Imò verò etiam Christus Optimus Maximus, quod nephas sit dicere, lupus erit vestro quidem iudicio, si reperis in terras subucula petulāter implicata & aureis filis supernè intexta, aut veste quæ confectas & laqueis circumdatis limbis manicas non habeat mi-

3 Reg. 17.
4 Reg. 1.
Matt. 5. 11.
Marc. 1.

Ioan. 19.
Luc. 2.

at, minime utatur. *MILES*. Dic mihi obsecro cur vos monachi peculiare vestimenti genus assumitis? *MONACHVS*. Quæso te cur & tu alium geris habitum, atque rusticus, & idem ipse alium quàm ciuium aut mechanicus quispiam, isq; non eundem, mercator atque ij omnes dissimilem ab eo, qui sacerdotibus, vel doctis vel canonicis in vsu est? *MILES*. Olim quidem fuerit fortassis in diuersis hominum statibus eiuscemodi vestium discrimē at nostra ætate reuera perexiguum est: quando rusticus ciuium, mechanicus nobilium, sacerdos militum habitum æmulatur, soli vos monachi vestrum retinetis cucullum.

MONACH. Relucet ergo vel ex hoc solo vitæ religiosæ, vel cenobiticæ constantia, vt quæ perpetim antiquam illam & priscam vestium speciem referuet. Quod libet enim institutum monasticum suum retinet habitum, quem à primis suis autoribus & architectis quorū quidam ante mille vixere annos, suscepit: cum tamen vos seculares non illius modo temporis intervallo, sed quolibet fermè triēnio vestes in alias formas mutetis, ita vt quarto quoque anno nouo vestimenti genere vtamini. Olim quidem nobiles insigniori præ ciuibus habitu inducebantur: at nunc quando ciues sericis sese vestibus contegunt, nobiles cinericij coloris rudi panno teguntur. *MILES*. Huius ratio est, quod ciues & negociatores merces omnes & mimos sibi cooperuet, atque ea re suis opibus & præclaris vestibus alijs sese anteponant. Vellem per animam meam interim mihi copia daretur eiusmodi pingues vsquam apprehendendi arietes, qui cum nullis natalium insignibus præditi sunt, tamen nobiles se haberi volunt: equidem eos egregie tonderem. *MONACH*. Noli obsecro tam temerè iurare, neque tam malignum erga quemquam animum gerere, aut aliena appetere. Quod ciues quidam opulenti, sunt eorum cura & labore actum est, quæ pro rebus temporarijs lucrandis impendunt. Ea autem ab eis, imo vel à quolibet mortalium velle auferre, vt ipse nostri non est Euangelio consentaneum. Non ergo tibi religio est eiusmodi esse voluntatis, vt ea auferre cupias. *MILES*. Fem quæ isthæc monachorum deliramenta sunt: quid hæc meam grauent conscientiam? Decet hoc militem, quod nisi ita esset, quantum me oportebat angere animo, quando quodam loco hospiti meo sex aureis mansi obligatus, & vna nocte quicquid habui numerum vna cū sacculo aleis perdidit? *MONACHVS*. Ve igitur hospiti satis fecisti? *MILES*. Equidem necdum illi satisfeci. *MONACHVS*. Quæ tandem ratione à illo recessisti? *MILES*. Cū nihil præter equum reliquum haberem, eumq; hospes suo iure sibi retinere vellet, eiuscemodi tragædiam excitauit, vt me, se licet insoluto, inde abscedere gauderet. *MONACHVS*. Etiam hoc Euangelio fuit consentaneum. Certè Deum timere debueras. *MILES*. Monachorum & monialium sit iste timor: sed ab instituto dilabimur. Necdum mihi satis fecisti, quæ tandem ratione vos monachi alio, atque nos vestimentis schemate vtamini. *MONACHVS*. Ea scilicet, quod secus, atque vos viuamus. Cum enim vitra communem præceptorum viam, quæ omnes ingredi tenentur, arctius nos & seuerius Deo obligemus, cum item multa & agamus & omittamus quæ vos nec agitis, nec omittitis, idcirco etiam humili nos vestimento, nepe cucullo induimus, qui nos propositi nostri & eius quæ amplexi sumus canonis obseruandi commonefacit, item nobis in mentem

Habitus monastici antiquitas.

Habitus secularis & curiosi causa quæ.

Cucullus cuiusnā rei monachum admonet.

reducatur quemadmodum ab habitu seculari disjungimur, ita & ab actione seculari alienos & disinctos nos esse oportere. Quod si tibi in Dei seruis iniquum videtur multo quidem iniquius fuerit hominum, vel vrbium, vel principum ministros dominorum suorum vestes gerere ab aliorum vestibus colore atque etiam alijs quibusdam signis discretas, vnde etiam cuiusnam domini sint, possunt internosci. Neque id tamen quisquam reprehendit: imò etiam gloriosum ducitur, si quis alicuius prapotentis domini vestitus tanquam ascitus & ascriptitius ac peculiaris illius minister, ad eiusq; pertinens familiam, donatus sit. Sed & domini vel principes id sibi honorificum putant, si famuli sui extraneo posthabito cultu, ipsorum, id est, dominorū vestibus vtantur. Hunc in modum cogitare debebis Dei quoque seruos religiosum gestare habitum ad honorem Dei, eum videlicet, quem primi eorū patres in diuini famulatus signum suscépere. *MILES.* Non vos soli estis Dei serui, nos quoque illius sumus. Si ergo sic se res haberet, vt ipse ais, oporteret omnes nos cucullis contegi. *MONACH.* Verum quidem est pios omnes Christicolas Dei ministros esse: inter eos tamen quidam ex abundantiori charitate atque in maioris erga suum dominum, id est, Deum, fidelitatis argumentum sponte sua nemine cogente diuinæ exequendæ voluntati excellentius atque perfectius sese tradunt, quam alijs, in commune præceptum sit, id est, nedum præcepta Dei, sed etiam quæcunque illi placere norunt, exequi student, eoque omnem suam referunt ac dirigunt vitam, vt ab mundanis abstracti rebus vni Deo in illius cultu ac famulatu adhæreant, ei totos se dedant, atque aded etiam vobis illi se adstringant. Et hac de causa simplicem & huic mundo despectum ferunt habitum, tanquam peculiare Dei serui. Deo penitus dediti & mancipati, quemadmodum. Leuitæ olim in veteri testamento, *MILES.* Facitis hoc nimirum in vestri gloriam, ac nostri despectum, vt cum nos eiusmodi seruitutem amplexi nō simus vos singulares Dei ministri appellemini. *MON.* Neutiquam sanè ea re animis extollimur, nec vos aspernamur: potius miseret nos vestri, q̄ interim quadam adacti necessitate, interim propria ducti voluntate vsq; aded mundi vos negocijs immergitis, vt animarum vestrarum cultusq; diuini prorsus obliuiscamini. Deinde vbi attendimus per vos defedi & nos adiuuari quo tràquillè & pacificè in Dei cultu permanere quæamus, Deum pro vobis obsecrare solemus: neque dubium est, etiam si vos ipsi in Dei famulatu & cultu tamdiu tantq; seuerè & rigidè perseverare non possitis, auxilio tamen estis, vt qui iam nū diuino sunt addicti cultui, in eo permaneāt, etiam vos apud Deum illius famulos haberi, ab eoq; præmium consequi, tanquam qui eius cultum promoveritis, atque tutati sitis. *MILES.* Facile mihi hoc pacto persuaseris, vt me peniteat toties damnâ cœnobijs intulisse, eisq; fuisse oneri ac sumptui. Soleo namque apud monachos hospitium deligere, sūptus facere, equos ad eorū præsepia collocare, non quidem pietatis aut deuotionis gratia, sed vt meis parcam impendijs & cætera. Verum agi iam cœpta prosequamur. Dic mihi oro, vndenam vel quando monachis in mentem venit, vt tale viuendi genus assumerent, quo se diuino cultui seuerius obligarent aut dederent? Cur non idem perspectum habuerunt, atque fecere illi, è quibus fides nostra sūp̄ exordium ac incrementum, *MONACHVS.* Non absurda est hæc tua percon-

Habitus ab-
iectior mo-
nachorum
quid desi-
gnat.

Num. 3
Deut. 14.

percontatio. Erras autem, quod putas eiusmodi religionem ac pietatem nō semper in mundo extitisse. Nā & in veteri & in nouo testamento religiosi fuerē, qui ex singulari quadam animi pietate, vel deuotione præ cæteris mortalibus vitæ quoddam institutum susceperunt, vbi ultra communia Dei præcepta formam quādam præscriptam haberent in Dei beneplacito exequendo sublimius & angustius sese exercendi. Atque adeo primus ille in nouo testamento Christianæ religionis status nihil ab hac monastica discrepabat viuendi ratione, qui posteaquam apud Christianæ pietatis professores communiter obseruari desijt, denuo excitatus est, non quidem generatim pro omnibus, sed pro quibusdam speciatim, singulari deuotione præditis, idq; passim certis quibusdam locis, quæ nunc cœnobicia dicuntur, qua de re pluribus agere nihil attinet, quando libellus quidam à Ioanne Lanspergio Carthusiano editus, est, quem apud me habeo, isquē Imperatori dedicatus, vbi perspicuè satis explicatur, quid monastica sit vita, vnde traxerit originē & vt semper fuerit, etiam sub veteri lege, tamen si monachorum aut cœnobiorum nomen non semper fuit. *MILES.* Hicne liber est? *MONAC.* Est. *MIL.* Monachi effigiē illi impressā video. *MONAC.* Quid refert tandem monachi an alterius figura illi impressa sit? *MILES.* Per Deum immortalem, perq; Sanctos omnes illum perlegam, licet vel cacodæmonis gerat impressum simulachrum. *MONAC.* Quæso t. Georgi ne tam sis blasphemus in Deum & Sanctos eius. Quid verò hisce iuramentis & blasphemijs vti attinet? *MILES.* Non possum ab his abstinere, quippe quibus à teneris assueuimō quando à iuramentis mihi tempero, non mihi ciuilis esse videor, pudetq; me alijs vti verbis. *MONACHVS.* Et quæ hæc obsecro verecundia est? Deum potius timeres, & ab hac consuetudine paulatim desuesceres, vti eā paulatim contraxisti. Vt enim arbitror meministi, te quandoq; non esse execrationibus vsus atque ea res non nisi praua consuetudo est. *MILES.* Nō memini fanē me vnquam in omni vita mea maledictis abstinuisse. Quanquā cum puer essem si me fortè pater loquentem audisset, nec execramenta adhibentem, malè mihi precabatur, dicens, quod nunquam in virum aut militem euasurus essem, planè aut maledictis vtendum mihi esse, aut me semper Sybillam quandam vel monacham fore. *MONACHVS.* Ea nimirum pessima fuit institutio: nece a precor apud tuas proles vti velis. *MILES.* Equè proles nullas habeo. *MON.* Proles nullas habes? *MIL.* Ex vxore mea nullas habeo: quæ autem ex adulterio nate sunt, eas nec numerare sufficio. Sed hæc missa faciamus. Librum hunc cuius meministi perlegam, vt dixi, si quid fortassis vnquam certi possim de vita monastica reperire. *MO.* Vt quid hæc de vita tantum explorati habere appetis? *MI.* Causam haud grauatè referā. Cum in minori essem ætate, cernerentq; parentes, me non quantum ipsi voluissent, mundo ac militiæ esse deditum, præsumebant animo inertem ac velut truncum me fore: itaq; in cœnobium quoddam me relegabant. Vbi cū duos exegissem menses, diutius eam vitam ferre non potui. *MON.* Quid tum ætatis habebas annos? *MI.* Septendecim. *MO.* Quid tibi in cœnobio graue erat? *MI.* Vigilare & ieiunare non potui. Vespertinis quidem horis libens ad mediā vsq; noctem poculis indulgissem, vti apud patrem meum consueueram. Tum vero cubitum ire cogebam & duro strato fessa membra

1. Reg. 10. 19.
Hier. 35.1. Reg. 8.
Act. 4. 2.

reponere. At qui non modo somnum capere solus non potui, sed &c. *MO. E.* ho tam cito. Reuera iam plus satis mundo plenus eras. *MIL.* Excusso igitur cucullo, monachis cum maledictis valesceci. *MON.* Nihil interim in mundo acerbius perpeffus es quam illo in cœnobio pertuliffes? *MIL.* Multa profectò. Nam & media sæpè hyeme frigida indutus lorifã inter hostium agmina cum vitæ periculo æquitauit, quando vsq; eo intensa erant frigora, vt pedes non sentirem. Multis etiam noctibus, in tentorijs gelida humo recubui: itemque plures noctes aleis & chartarum lusibus infomnes exegi. Interdũ etiam belli tempore nec panem habui, quo famem explerem, ad eò nihil vquam efculentum poterat obtineri: contra verò sæpè noctes atque dies continuos comedendo, largiter potado, vomedoq; transegi. *MON.* Deus bone quid audio. *MIL.* Interim nonnunquã vitrũ attritũ, aut tomentũ, vel calcamentorum corrigias siue lignũ & alia pleraq; absurda edere oportebat. *MON.* Quid te, vt id ageres, cõpellebat? *MIL.* Alius aliũ cõpellere solet. Propinat mihi quispiã ipse nihil abnuo, itaque quicquid primũ ille facit idẽ me imitari necesse est, tum edendo, tum potando, etiam si sterqus equorum, aut canum vrinam prior ille sumpferit. *MONACHVS.* Ista videlicet Euangelica sunt opera. Quisnam hic ordo est bone Deus? õ quam duram præstatis te-
tris spiritibus seruitutem. Cõtẽ minori negotio possesit cruciamenta mereri inferorum. *MILES.* Vbi pariter fumus, nihil id nobis molestiæ adfert. *MONA.* Vel hinc ergo colligere possis, quam nihil graue sit Deum amanti, diuinash; percipienti consolationes fernire Deo. Et tamen vitam vestram Christus laborem & onus appellat, à quo nos liberamur, cùm stauæ Christi iugum & leue onus in nos recipimus: tanto scilicet facilius ac tolerabilius est Christi, quam cacodæmonis seruitus. *MI.* Hem semper fere ab instituto delabimur. *MONAC.* Nihil refert, Cerno equidem magis opus te habere, vt de tuapte instituaris vita, quã vel cœnobitica, vel cuiusuis alterius status vel ordinis. *MILES.* Verum forsasse dixisti. Attamen libet monachorum vitã habere exploratã: neq; tantisper expectare queo, donec libellũ ante memoratum euoluam. Dic igitur, cur hoc genus vestimentũ vtamini. *MONA.* Iam satis feci tibi.

Matt. 11.

Num cucullus religiosa sit vestis.

Caput III.

Miles.

Satis fecisti quidem mihi, fateor, cur peculiarem geratis habitum: at scire velim cũm singulare quiddam sectari velitis, qua tandem ratione permoti sitis, vt cucullum tunicæ siue pallio annexum aut scapulare, quod vocant, monachi omnes, quotquot mihi videre contigerit, habere decreueritis, quo sicut, suis cucullis moriones, regimini? *MON.* Iam ante dixi tibi simplicem nos atque humilem circumferre habitum, idq; secundũ spiritum, non pro mundi saltu vel gloria. Atque istiusmodi indumenti species, vel forma, nedum in veteri, sed etiam nouo testamento in vestibus cultus Deij præcipuè in vfu fuit. In veteri quidem testamento, cũm Deus vestes, quibus Aaron Pontifex, & post eum summi præfules vti deberent, exprimeret etiam

Exo. 28. 29

etiam tunica hyacinthina meminit: in cuius medio supra esset capitium. Prophetæ quoque & eorum discipuli, quos scripta diuina filios Prophetarum vocant, qui teste D. Hieronymo veteris testamenti monachi fuere, peculiari quodam vestium genere vnde agnoscebantur, sese operiebant, id quod in Elia propheta manifestè apparet. Cum enim Ochozias Samariæ Rex ægrota- ret, misissetque nuntios qui consulerent Beelzebub Deum Accaron, vtrum vi- uere posset de infirmitate sua. Elias eis pergens obuiam, reprehendit eos, quod ad demonem consulendum missi essent: iussitque eos redire ad Regem, eiq; quod moriturus esset, renuntiare. Reuersi nuntij verba quidem Elia re- tulerunt ad Regem, sed cum quisnam esset indicare nequirent tandem ex de- scriptione habitus Rex Eliam esse didicit: Eliseus itidem cum vnum ex di- scipulis suis misisset, qui Iehu vngeret regem super Israel, isq; clam peractis omnibus abiisset, reliqui principes, qui eum antea viderant, dixerunt ad Ie- hu: *Quid venit insanus iste ad te?* Animaduertis hinc vt Prophetarum vestes tanquam morionum habitum duxerint, neq; secus eos derisui habuerint, at- que hodie monachi, eorumque cuculli habentur: cum tamen ipsi monachi suū institutum, nedum, quod ad vestes attinet, sed etiam morem, Deum cantu ac precibus laudandi à Prophetis sumpserint sicut in libello tibi abs me tra- dito comperies. Itaque sodalitates religiosorum, qui in promissionis terra a- pud Prophetas ceu eorum Discipuli multis locis commorabantur, sin- gulare vestimenti genus in vsu habebant, cui verisimile est capitium anne- xum fuisse: qua de causa à mundi sapientibus velut insani aut fatui deride- bantur. Porro in nouo testamento, si vestes quæcum in Missæ sacro vsus est, inspicias, aduertis nimirum vesti sacræ, qua sacerdos indutus est, supernè ad- iunctum velut cuculli monastici capitium: iridemque vesti illi, qua sub Ma- gnificat thuribulum gestans vitur. In plurium etiam Episcopatum sum- mis collegijs & parochijs Canonici quoddam circumferunt pallium mona- stico capitio præditum: quo similiter etiam ipsi Parochi, aut eorum vicarij multis locis indui consueuerunt. Cardinalium quoque habitus nihil ab mo- nastico cucullo differt. Doctores item Theologi, dum simul conueniunt causa religionis supra cæteras vestes velut integrum gerunt cucullum, cu- iusmodi S. Benedicti sectatores in vsu habent. Alias tum ipsi, tum alij vni- uersitatum studiosi in humeris quasi monachi capitium ferunt: vsque adeo hæc vestis religiosa habetur, vt propè ordines vel status omnes serio quip- piam æturi, aut grauitate in præse laturi, monasticum sibi cucullum adhi- beant: sicut etiam quibusdam locis illi, qui funus deferunt aut lugent, ocu- los & caput cucullo monastico obtegunt, itemque in oppidis dum venerabile Sacramentum fertur ad ærotum, scholastici quidam ipsum Sacramentum antecedunt, in capite cucullum gerentes, ydemque cæreos vel sacra vexilla por- tantes. Et quid me multa commemorare attinet? In ipsis fidei nostræ primis initijs, quando etiam adulti & iustæ ætatis homines ad baptisma veniebant, Christianorum omnium primus habitus vestis erat alba assutum habens capitium, quo ceu monastico cucullo, caput tegebatur: eamque vestem diebus octo ferebant. Quare hodieque octaua dies post Pascha, dominica in albis dici- tur. Tum enim omnes illi, qui in sabbato sancto baptizati fuissent, in albis vestibus pariter in templo conueniebant, vbi de vita piè instituenda & transi-

4. Reg. 1.
Hieron.
Monachi
veteris te-
stamenti qui
fuerint.
4. Reg. 1.

4. Reg. 9.

Vestis reces
baptizatorum
qualis olim
fuerit.
Dominica
in albis que
nam que re-
que sic dicta
fit.

gen-

Vita mona-
stica cur in-
stituta sit.

figenda quædam ad eos fiebat adhortatio: ac deinde communes & honestas
vt ante baptismum, vestes assumere permittebantur. Quod autem ita vt di-
xi, primus Christianorum habitus, vestis monastica fuerit, etiam hodie
multis Germaniæ ac Italiæ Episcopatibus probari potest, vbi infantes, dum
è sacro fonte leuantur, parua primum interula induuntur, cui annexum est
capitium est, monastici cuculli schemate, in ipsoq; crucis signum affutum est:
cuiusmodi interulas beatissima illa Elizabeth Regina pauperulis ingenti
cum deuotione conficere atque donare solita fuit. Estq; hic mos peruetustus,
hodièq; perseverat, & in ipsis nostræ religionis initijs obseruatus fuit. Facile
igitur hinc potest elici, primum Christianorum indumentum monasticæ
vestis, consimile fuisse. Verùm vt homines primam suam Christiana reli-
gionis abijciunt vestem, ita etiã ea quæ in baptismo Christo polliciti sunt, de-
serunt ac contemnunt. Atqui cum vita monastica eo consilio instituta sit vt il-
lius professores ad eam redeant innocentiam, quam in baptismo & post ba-
ptismum suè adepti, hoc est, vt Christo iam integrè præsent, quicquid in
baptismo promiserunt, ea re etiam eiuscemodi vestimenti genus quo in
cenobijs vtantur, eis assignatum est, quale in baptismo primum suscipere
ac induti sunt, vt vel ipso suo habitu commoueantur in ea degere innocen-
tia, quam in baptismo sunt consecuti. Ergone hoc tibi piùm, religiosum &
Christiano homine dignum videtur? MIL. Siquidem sic se res habet, vt ipse
asseruas, non est quod contra dicam. Sæpè sanè & audiui & perspexi foeminas
dum parui propinquæ sunt eiusmodi quales ipse commemorasti confi-
cere interulas: sed quando infantes ijs induantur, non vidi. MON. Nunquam
ne infantem vllum è sacro fonte leuasti? MIL. Ita, semel duntaxat. MON. Nò
ergo tum id obseruasti? MIL. Quid verò id obseruassem, qui alia tum mente
tractabam. Et reuera sacrificulus ille vsque adeo suis preculis ex libro pro-
latis nos detinebat, vt plus me defatigari sentirem, quam si duodecim horis
continuis equitarem: atque interim toties infantuli nomen exprimere illi
cogebat, vt mecum ipse cogitarem, nam tam esset obliuiosus, vt nomen illius
memoria tenere non posset. Et si quidem hora fuisset præmeridiana benè po-
tium illum suspicatus essem. MON. Absurdè satis loqueris, nec aduertis tamen
tete quoque cucullum gerere. MIL. Qualè cucullum? MON. Quæso te bardo-
cucullus, vel recinium Hispanicum nonne monachi cucullus dicitur? MIL.
Apage te cum tuo cucullo: satis iam superiq; eo meas obtudisti aures. Velim iã
de canone me certiores reddas. MON. De quo tandem canone?

Virumne canones monastici & tria vota ex Euangelio profecta sint.

Caput IIII.

Miles.

IAmante dixisti mihi, quendam vos monachos canonem amplexos esse.
Sed Christus in Euangelio suum nobis canonem tradidit, quem quisquis
seruauerit, saluus erit. MON. Ita est vt dicis. MIL. Cur igitur hunc vos non
recipitis, per quem salui esse possitis? MON. Vtiq; & nos eum recepimus. MIL.
Quando verò? MON. Dicam id equidem ac iubens precor tamen interim ip-
se, qui Euangelicus vis haberi, dicas mihi, quandonam Christi canonem su-
sciperis

ſceperis? *MIL.* Id planè incompertum habeo. *MON.* Itane id ignoras? Quando igitur Chriſti præcepta omnia ſeruare cepiſti? *MIL.* Id quidem haud facile dixerò. Hoc tamen probè noui, quando me Euangelicum amplexum eſſe canonem certior factus ſim. Ante annos aliquot ſacerdotes mihi perſuadere moliebantur verum Chriſtianum me neutiquam agere, niſi hæc atque illa ſeruarem, niſi hæc atque illa ommitterem: itemq; ſi hæc atque illa facerem, (quæ tamen fieri non poterant) ſaluum me effici non poſſe. Denique vbique vel plus vel minus cauſabantur, donec tandem Martinus Lutherus Euangelium nobis deprompfit: ex quo id iam didici ſola fide ſine operibus ſaluos nos poſſe fieri, ita nunc aduerto Euangelicum me eſſe, & in vero canone me permanere. *MON.* Vnde quaſo id animaduertis? *MIL.* Inde ſcilicet, quod firmiter credo ſaluum me fore, etiamſi bonis ſim operibus vacuus, imò etiam ſine operibus. Credo enim Chriſtum hominem factum, natum, concionatũ eſſe &c. & ſi ita res poſceret, etiam plura crederem (quid enim fides poſſit obbeſſe) tantum vt ſaluum fieri liceret. *MON.* Ah proh dolor, vt miſeræ animæ ſeducuntur. Poſtmodum volente Deo, hinc tecum colloquar: iam tuæ prius quaſtioni faciam ſaciſ. Chriſti canonem (de eo namque percontatus es) in baptiſmo ſuſcepimus, vt & tu ipſe & Chriſtiani omnes fecère. *MIL.* Cur igitur illum non ſeruatis? *MON.* Poſſem reſpondere, cur etiam vos illũ non ſeruatis. Sed rationabilis reſponſum reſtendam. Toto quidem ſtudio in id incumbimus, vt illi conuenienter viuamus. *MIL.* Quorſum ergo adhuc alium requiris canonem? *MON.* Non vtique hac ratione alio canone habemus opus, quaſi per Euangelium non poſſimus effici beati, aut tanquam Euangelium ad ſalutem non ſufficiat. Sed vt ipſum Euangelium rectius, conſtantius, perfectius ſeruemus, ea re monaſticum ſuſcepimus canonem, qui tamen, vt probè me capias, nihil eſt diuerſus ab Euangelio, ſed ex ipſo Euangelio perſpectet. *MIL.* Mira ſunt quæ naras. Enimuero & mihi quinq; vel ſex Euang. capita perleſta ſunt: deinde vbi ab ſocijs abeſſe licuit, bonã illius partẽ, vxoꝝ meã legẽte, auſcultauim: nihil aut vſpiã de cucullo reperi, aut vnde monaſticũ canonẽ agnoſcere daretur. *MO.* Legiſtine vt Euang. Ioãne Bapt de illius ſimplicitate ac aſpero & ab aliorũ habitu discreto veſtimento comẽdet? *MI.* Legi equidẽ, nam veſtitus erat pilis equorum. *MC.* Non equorum, ſed camelorum pilis. *MI.* Perinde eſt, cuiusmodi pili fuerint equinẽ an camelini. *MON.* Ita ergo fatearis neceſſe eſt eo ipſo ſimplicem ac poenitentia agendæ cauſa inſtitutum habitum religioſorum commendatum eſſe, cum tamen nemini ſit offendiçulo. Cui enim obeſſe queat cucullum me gerere nullis purpuræ damasçenæ, aut ſerici villoſi linibis ornatum? *MIL.* Quoſdam ſanè monachos vidiffe me memini, quorum veſtis, ſiue cucullus eſſet, ſiue non, ex tam præſtanti conſecta panno erat, vt poſſet ſufficere vel principi. *MON.* Non hic aliorum facta defendenda ſuſcepi, de ipſo monaſtico ſtatu loquor qui canone ex ipſo Euangelio deſumpto vtitur. *MIL.* Id mihi explices velim. *MON.* Præcipuum vitæ monaſticæ ſtadium eſt trium votorum obſeruatio: vt verbi gratia, caſtitaſ, quam Chriſtus nos docet, vbi de ſpiritali loquitur caſtratione: quam & Eſaias præclaris vehit laudibus, iteꝝ Apoſtolus, vbi ait: Bonum eſt homini mulierem non tangere, & rurſus: Volo autem omnes.

Canon monaſticus quo ſpectet.

Matt. 3. 11.
Marc. 1.
Luc. 3.

Studium vitæ monaſticæ quodnã ſit.
Matt. 19.
Eſa. 56.
1. Cor. 7.
Ibide.

omnes homines esse sicut meipsum. Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permanserint sicut & ego. Subaudi in castimonia q̄ Apost. sc̄t̄abatur. Deinde multis affirmat verbis præstare virginē permanere, in castitate, q̄ nubere dicens, virginē in nuptam non curare, vt placeat viro, quod in matrimonio necesse est, sed vt placeat Deo: & licet non peccet si nubat, melius tamen eam facere, si permaneat in virginitate &c. Hoc scilicet tū ipsius Christi, tum

Ibidem.
Castitas
monastica
vnde ortum
habet.

Obediencia
religiosoru
vnde.

Rom. 13.

Heb 3.

1. Pet. 2.

Matt 23.

Luc 10.

Luc 9.

1. Pet. 2.

Philip. 2.

Paupertatē
monachoru
probari ex
factis.

Matt. 19.

Zach. 9.

Matt. 19.

Luc 9.

2. Cor. 8.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Matt. 5.

Luc 6.

Iacob. 2.

Matt. 19.

Act. 4.

Apostoli consilium religiosi amplectuntur, idemq; cuncti monastici canones præscribunt, non quasi ab hominibus effictum, sed velut à Christo laudatū, ab Apostolo consultum, à Sanctis, imò & à summis atque sanctissimis hominibus. puta ab ipsa Dei genitrice & Iesu Christo eius filio in eorum vita observatum. Secundum votum est obedientia. Huius laude tum veteris, tum noui testamenti pagina implentur, & sic ibi adhortatio, vt *sublimioribus potestatis omnis anima subdita sit, nedum bonis, sed etiam discipulis.* Item: vt illis quorū præfectis mos gerendus sit, qui quod dicunt, ipsi non faciunt. Itēq; vt Christus obedientiam superioribus præstitam tanquam sibi exhibitam ducat. Adhæc, vt nos ipsos abnegemus: vt etiam omni humanæ creaturæ subditi simus propter Deum, atque vt Christus ad mortem vsque obediens, nobis relinquens obedientiæ exemplum, vt sequamur vestigia eius. Itaq; & hoc consilium religiosi secuti, suis idem canonibus inseruerunt adiuncta etiam ipsum obseruandi pollicitatione & voto. Tercium est votum & voluntariæ paupertatis, quod itidem religiosi imitandum suscepere, atque inter canones suos collocarunt, illis Christi Iesu verbis permoti, quibus ait ad opulentum illum adolescentem: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus & veni sequere me.* Sed & pluribus alijs tum ipsius Saluatoris, tum Apostoli sententijs ad voluntariam paupertatem inuitamur: ad quam etiam non parum accendimur ac prouocamur, dum Christi extremam inopiam discimus: dum quæ promiserit facultates suas & res temporarias illius amore deferentibus, audimus: dum vt primi illi nostræ religionis professores summa cum laude nihil proprium, sed omnia communia habuerint cognoscimus: atq; demū vbi pauperes spiritu, seu voluntariè pauperes beatos prædicari lectitamus. Ita mi Georgi Euangelica Christi sunt consilia, non quidē ab illo præcepta omnibus, sed volentibus tantum, & quadam animi deuotione ea appetentibus consulta: de quibus etiam consilijs ipse dicit: *Qui potest capere capiat.* Et adolescenti ante memorato ita dixit: *Si vis perfectus esse, &c.* Non ait: *Necesse est, vt sic agas, alioqui saluus esse non poteris, sed: Si vis perfectus esse, vade &c.* Audiui iam, quod in monasticis canonibus præcipuum est, quæ sunt Christi, consilia & Euangelicæ traditiones seu institutiones: quæ ea de causa assumuntur, tamen si in præcepto non sunt vt Christi iussa tanto melius, facilius, absolutius perficiantur. Ist hæc namque consilia, si obseruentur, multas peccandi occasiones & diuinæ legis transgressiones auferunt.

Castimonia
monastica
quænam ex
igat.

Age de singulis votis, quædam proponamus exempla. Qui Deo castimoniam vouit & seruare statuit, non solum ipsa sibi luxuria interdixit, sed etiam peccatis illis omnibus, quæ admittuntur, vt ad libidinem peruenire liceat, quæq; ad obscenos actus perducunt. Castitas verat carnalem amicitiam, choreas, nocturnas impudicæ amoris causa muscas, modulationes, amplexus oscula

oscula, inhonestos actus & verba, pluraque alia vitia à luxuria peccato nihil defuncta, sed eã aut præcedentia, aut subsequentia: quæ tamen omnia vitare necesse est eum, qui luxuriam vitare velit. Sicut autem castitatis gratia multa alia propudiantur vitia, ita & per plures sanctæ assumuntur exercitia, ut est castigatio corporis per vigilias, labores, ieiunia, disciplinas &c. cibi ac potus parsimonia, morum integritas, verborum honestas, praua societatis euitatio &c. Cernis iam ut vna virtus tot ex homine mala profliget, utq; vnius virtutis obtinendæ causa sint multa mala vitanda & pia exercitia assumenda? Quæ causa est, cur in monasticis canonibus multa sint præscripta, quæ ad castitatem, vel aliam virtutem adipiscendam atq; seruandam potissimum pertineant, quæ tamen prima fronte extranea, absurda & superuacanea videantur. Quæ autem de castimonia iam dicta sunt, eadem possint & de paupertate dici, quæ nihil proprium possidet. Quot peccata puritas ex avaritia admittuntur, quam Apostolus tum malorum omnium radicem, tum idolorum seruientem nominat? Itaque quod peccata vel perperantur, vel ea admittendi occasiones præbentur, dum rebus accumulandis nauatur opera, tot siue peccata, siue peccandi occasiones per voluntariam paupertatem præsciinduntur. cuiusmodi sunt, verbi causa, mentiri, iurare, fallere, odium inuidentia, furtum, prædatio, proditio, homicidium, quæ cuncta ex avaritia proficiuntur, sicut & plura alia vitia, quæ tamen locum nullum habent, vbi paupertas voluntaria assumitur. Vnde & Christus ait: *Facilius est camelum intrare per foramen acus, quam ducem intrare in regnum Dei*, Denique ut & de obedientia quippiam dicamus, quot ea peccata refectet, vel inde constare potest, dum animaduertitur, quod ex superba, propria ac sibi ipsi obsequio voluntate vitia nascantur: quot item errore, ignorantia, imbecillitate infirmo ac debili voluntatis peccata perpetrentur, ut sunt temeritas, arrogancia audacia & id genus alia: quæ omnia in humili & abnegata voluntate quæ se propter Deum alteri ut superiori submisit ac permiserit, atq; ex obedientia sibi ipsi renunciauerit iuxta Dei placitum, locum nullum obtinent. Nostra namque voluntas prohdolor semper in malum, quam bonum, procliuor est. & homines vitiosa propensione, quam rectæ rationi, facilius obsequi conueuerunt, nisi vel præcepto vel humanis adhortationibus ad bonum dirigantur ac incitentur: atque eam ob rem necessesse est, ut ex hac mala extrahantur libertate, quæ lata graditur via, atque in sui subter superiores abnegationem perducantur, qua continenter in recta ad beatitudinem conferuentur via, quam Christus angustam vocat.

Vt corrigi oporteat eos, qui inter religiosos non religiose viuerent.

Capitulum V.

Milos.

Satis mihi placerent, quæ iam dixisti, modo ita seruari. Atqui plurimum mihi hac in parte monachi culpabiles videntur. Ais namque castos eos esse. Sed reuera hac in parte non admodum commendabiles sese præbent. Libentius namque viris cæteris, apud fœminas demorantur, & iam vulgo fertur, com plures inueniri fœminas, quas plus delectet vitidis

F 2

dis

dis adesse monachis, quam alijs viris. Iam quod ad paupertatem voluntariam attinet, quam eos colere oporteret, vndiquaque corradunt atque coaceruant sibi bona temporaria, vt nedum nullam patiantur inopiam, vel defectum, sed interim etiam multa habeant superflua. Et quamuis fortasse dicitur es communibus eos viuere & sustentari bonis, neminem priuati quicquam habere proprii, mihi tamen id neutiquam sit verisimile. Facile crediderim si toties in cœnobijs inter monachos versarer, quoties alioqui apud eos hospitium deligo, aut forte non vocatus vltro apud Abbatem conuiuor, satis superque me percepturum, vt ipsi etiam monachi inter sese de rebus concertent, dicantque verbi gratia. Hoc est meum: hæc ipse huc adduxi, hæc tibi data non sunt: hæc ad te non pertinent &c. Interim hoc affirmare possum, alijs hominibus eos esse tenaciores licet hæc se ratione tueri velint, quod ab Abbate sibi negent dandi copiam esse factam. *MONACHVS.* Siquidem de bonis loqui velimus monasterijs, vitam suam ad præscriptum canonum instituentibus. *MILES.* Viuere etiam iuxta Euangelium debent. Alioquin regulas ipsorum prorsus nihili pendo. *MO.* Quo pacto secundum regulam viuere, nisi iuxta Euangelium quoque viuerent, possent? Quamobrem quæso, ne mihi facias in verbis inuolucrum. Cum regulam dico, & Euangelium nomino, & aliquid amplius quam Euangelium: quæ tamen regula propter Euangelij obseruationem promulgata est. Vbi igitur huiusmodi cœnobija sunt benè ac ordine constituta, quid mirum est, si in ijs interdum aliquis reperiat qui peccandi oblata occasione labatur. De quo sit ingens mox populi rumor. Cui non admiratione dignum videatur quod multi è contrario existant, qui honestè, religiosè, castè & piè viuunt? Quorum vitæ decimæ partis vel decimam partem neque tu neque alij imitari vultis, etiam propter pecuniam & opes licet libenter nummos accipiat. Et quamuis in aliquo bono monasterio nonnunquam quispiam ex monachis labascet, quam crebro interea Georgius noster (licet prima mihi frui licentia) lapsus est, cum legitimam tamen vxorem habeat, qua contentus vixisse potuisset? Quo ruunt alij adhuc liberi, de quibus silere volo? Neque hoc tamen dixerim, quod improborum monachorum peccatis velim præstare patrocinium. Quin initio dicere cœperam de religioso instituto quod quidam amplectuntur me verba facturum, in quo multi etiam sunt, qui iuxta suum propositum bene viuunt, si autem in tam salubri proposito plerique in salubriter viuunt non mihi placent, non placent etiam Ordini, qui talem præuaricationem vetat, acriterque punit. Non etiam de patentibus quibusdam loquor cœnobijs volo (si cœnobiorum Porro sunt digna vocabulo) in quibus norma & obseruantia religionis penitus periit: neque eiusmodi excuso, quando inibi propositum non est monasticum, tametsi cucullum induantur. Nunc verò cum de bonis cœnobijs loquimur, in quibus interim deformes quidam, sicut Iudas inter Apostolos, reperiuntur, æquid imputari alijs, qui probi sunt, debet, aut ipsius propositi accidere vitio putandum est? Quandoquidem quod tam est sacrum, vt in eo nulli contingant abusus? Sunt ergo conuellenda omnia? Nunquid in matrimonio non fiunt abusus? propterea fortè non est bonum matrimonium, aut ideò ipsum prohibendum erit? Anne in edendo & bibendo contingit abusus? Non igitur comedendum bibendum ve erit amplius?

Monasterij
nomine
quinam mi-
nus digni
sint.

Lapsus
quorundam
non impu-
tandum ca-
teris.

plius? Vbi tam secunda, quam in paradiso vitæ est ratio, & in eo Adam in peccatū cecidit. Num hoc ergo paradisi culpa euenit? Vbi lapsus est Lucifer? in caelo. Idcirco caelum forsitan nemo optabit, cum scelus illud in caelo sit patratum? Cuius ordinis locique fuit, qui Dominum nostrum prodidit, & in mortem vendidit? nonne fuit Apostolus? Fuit nimirum, fuerunt ergo ceteri Apostoli improbi? Cernis igitur quibuslibet in Ordinibus, locisque vitia abusionesque inueniri? Cernis haud dubio. Sed in nullos magis, quam in religiosos respicitur, quamuis inter nobiles & opulentos multo maior transgressio committatur: quæ tamen ita est peruulgata & communis, ut ferè de ea nullus loquatur. Et adeo quoque de ijs nemo dicere audeat, nisi in carcerem conijci, aut in exilium relegari velit. Quotusquisque est obsecro, qui dicere audeat de exactionibus, de expilatione & dilaniatione, de depredatione, de oppressione pauperum? Item, de fornicatione, de adulterio, de iniquo iudicio, de ebrietate, de crapula, de superbia, de illicito lucro, de vfura, de turpi vita, de inutili superflua, & quæ Christianos minimè deceat bonorum dilapidatione (videlicet dum in vno conuiuio propter aucupandam vanam gloriam ducti vel trecenti in bellarijs centum aurei consumuntur: quando se quisque ingurgitat & vigilat, ducit choreas salique tota nocte velut rationis expertes beluæ aut sicut Saraceni dum festum diem suo more agunt ad mane vsque de præstantia item curiositateque vestium alique superfluo fastu? Quibus rebus se mundus diuitijs emungit, & pauperes, quibus per huiusmodi inutilem turpem Deoque iniuriam prodigalitate succurri poterat, deseruntur. De huiusmodi aliisque immanioribus quam dici poterit, flagitijs, quis est qui verbum loquatur, aut scribere non pertimescat? Tantum de pauperibus & religiosis se non audent neque volunt vlcisci multum clamatur & scribitur. Hi namque in ore sunt omnium. Cæterum si contra reprehensibiles solum homines diceretur, esset id tolerabile, dandaque foret opera, ut possent corrigi ac emendari. Sed iam bonos cum malis pariter in noxa esse oportet, & vtrique iuxta odio habentur: imò etiam propositum bonum (quod improbitatem vertat puniri) præcipit, eo nomine respuitur & quod amplius est, Ecclesiæ S. Sacramenta, bona opera, laudabiles ceremoniæ, cultus & latria Dei, & omnes sacræ consuetudines hinc spernuntur, rejiciuntur & interdiciuntur in communem animarum perniciem, quod est sane dolendum & visu miserabile. *M. I.* Propterea sic à rusticis monasteria dirui cœpta erant. Utinam Franciscus Sickingum, & Huttenus noster superstites remansissent mirabilem profectò tragediam aspexissent. *M. O.* Nouerant principes consilium illorum non esse æquum & bonum, & Deus mentem ac sententiam eorum probè perspectam habens, principes contra illos excitauit. Iam à Deo suum tulere præmium & consilium ipsorum (quod contra Deum erat) factum est irritum. Exitus probant, an eorum principium bonum fuerit. Ita succedet etiam alijs, qui similia machinantur. Verum ut nostrum persequare institutum, aio sane destrui non debere etiam illa cœnobia, quæ sunt infamia, sed eorum habitatores reformari, concludi & ad hoc cogi deberent, ut suum Ordinem, vota, fidem Deo promissam rectè seruari, suaque animæ saluti inuigilarent (propter quæ in monasterium ingressi sunt) in vera charitatis diuinæ (quæ in verbi dei obseruatione consistit) exercitatione, darentque operam virtutū

Gen. 3.
Esa. 14.
Matt. 26.
Matt. 14.
Errata possent euenire in omni statu.

Vitia quorundam hominum quæ sint communia & execranda.

Quenam hodie a malis contemptui habeantur.

Monasteria deformata ut sint reformanda non destrucenda.

Phil. 2.

Matt 3.19.
Iacob 5.
Marc 5.
Hebr. 10.

Reformatio
monaste-
riorum ad
quos perti-
neat.

Monasterijs
vbi probe
viuitur non
deesse per-
sonas pro-
bas

Mat. 20.12

præceptorumque diuinorum perfectioni consequenda, simul etiam apud Deum suis precibus pro proximis instarent, atque ita (velut Christus docet) coram hominibus bonis suis operibus & exemplis, bonæ vitæ lucem præferrent. Hæc fuit eorum, qui monasteria fundarunt voluptas: Non illa demoliri, & perdere sed tueri, vt ibi laus Dei & vita bona beatæ peragatur conferueturque. *MIL.* Cuius hoc interest facere? *MO.* O si magistratus & nobiles tantum cuperent, vt in monasterijs vera religio seruetur, quantum nonnulli inhiant anasque captant religiosorum sibi vendicare bona huic facile malo mederetur, adeo vt mali dissoluti ac importuni monachi qui religioso non sunt digni nomine) cogerentur, aut (si non consilium aliud suppeteret) fugarentur & in eorum locum alij probi, & honeste pietate viuentes monachi subrogarentur. *MILES.* Vbi est inuenire huiusmodi alios bonos in horum substituendos locum? *MONAC.* Citò reperirentur, si ipsis suppeterentur. *MILES.* Etsi tales adhuc inueniri possent, sed in horum demortuorum locum alij successuri quo pacto haberi possint? *MONACHVS.* Si in sua bona monachi pace relinquerentur, & ad hoc cornobis compellerentur vt bona in eis consuetudo reformatioque in verè Christiana vita retineretur, facile pij homines, qui se eo reciperent & honorum se adiungere consortio velent, inuenirentur. Luce clarè est diurna, semper monasteria, in quibus religiosè viuitur, quæ à secularibus pacatè Deo seruire permittuntur, personas habere. Eo nunquam non sat hominum sese conferunt qui in eiusmodi contubernio Deo seruire velint, Vbi autem comestationes, luxus aut alia his turpiora, quæ nec dicere fas sit, dominium obtinent, funditus ea monasteria pereunt, eoque omnis generis homines in vitia procliuè aduolant, & cum huiusmodi monachis genio indulgent. *MIL.* Rectè quidem digni enim sunt eiusmodi monachi, vt eorum quamdiu teruntium vnum reliquum habent, consuetudine fruamur. *MON.* Dum igitur religiosum laudo propositum, non me putes inter religiosos huiusmodi enormes monachos connumerare? *MIL.* Tua me oratione anteuertis, namque dicere volebam, quid ipse status monasticus conferat, quando in ipso non boni existunt. *MONACHVS.* Equidem nihil prædest quod in bono sunt Ordine, qui malè viuunt, & respicere nolunt, atque suo proposito se conformare. Verum nocet illis magis, quod in bono malè viuunt Ordine. Sed qui boni sunt aut boni fieri volunt, magno commodo bono proposito feliciter vti possunt. Exempli gratia: Dic mihi quid probe viro damno est, esse Christianum? *MILES.* Non est illi damno, sed bono. *MONAC.* Qui potest ipsi bono esse, Christianum tenere institutum, in quo tam multi improbi sunt? Si enim rem ad calculum reuoces plures prauæ, quam bonæ vitæ comperies Christianos, imò pauci sunt, qui reuera boni Christiani sint, & Aethnici quandoque probioris honestiorisque vitæ quàm multi sunt Christiani inueniuntur. Quomodo igitur Christianorum bona secta aut ipsorum rectum Euangelium iuxta quod viuunt, esse potest? cum tam multi inter eos mali Christiani sint & pauci iuxta Euangelium viuunt? *MIL.* O te veteratorem qui me tam callidè capias, cerno quid hinc concludere velis tamen volo tibi respondere Christianum institutum omnium est saluberrimum, in quo vno dumtaxat liceat saluum fieri. Qui instituti istius salute non vult vt, sua, & non ipsius est instituti culpa. Metuebam te sciscitanturum

rum ex me, num mea viuendi ratio bona sit, quando tam multi inter nos prædones existunt, qui itinera obsident vt de alijs taceam facinoribus. *MONACHVS.* Qui sint isti prædones tu nosse potes: heroes & honesti equites non prædantur: Siquidem ex virtutibus est orta nobilitas. Nobilis est, quem nobilitat sua virtus. *M.* hæc mitto: Bene profecto de Christiano respondisti instituto. Atqui consimiliter de monastico siue religioso proposito se res habet. Enimuerd bene hominem instituit, rectè præcipit, docet & inuitat ad bonum, & à malo retrahit, malam voluntatem coercet, à mala cauet conuersatione peccandi occasiones tollit, debilem & constantem voluntatem in bono confirmat, & propè singulis momentis hominem in sui abnegatione, in obedientia alijsq; virtutibus omnibus exercet.

Nobilitatē
ex virtute
sumpsisse
initium.

Monachic
omnis quo
spectet:

An status monasticus & Christianus duo diuersi sint status. Et de discrimine monastica vita & vulgariū Christianorum.

Caput VI.

Miles.

SVpra Christianum statum monasticum extollis? *MONACHVS.* In eadem lyra eandem modularis semper cantionem. Quam frequenter repetere debeo monasticum & Christianum statum non duos diuersos status esse, sed vnum atque eundem? Qui monachus est, Christianus quoque est: nec esse monachus bonus potest, nisi sit idem & bonus Christianus, imò quanto melior monachus, tanto melior etiam Christianus extat: quamuis contra, qui Christianus est, non idem monachus existit, quoniam non est omnibus mandatum, vt sint monachi, quomodo omnibus hominibus præceptum est, vt sint (modo salui fieri velint) Christiani. Multa etiam in Enangelio consulta sunt, quæ propter spiritus hominis imbecillitatem non sunt præcepta. *MILES.* Nimis confidunt in sua regula, & sibijp-
fis hominum quorundam nomina indunt, in quibus gloriantur. Vnus Benedictinum, alius Bernardinum se vocat: nec à Christo sese nominant, perinde ac si Christus submersus sit. *MONA.* Quid impedit, propositum nomenq; Christianum, si vnus Gallus, alius Germanus siue Hispanus vocetur, quisque secundum suam patriam, vel artificium? An idcirco Christi sunt oblitus? *MILES.* Non certè, pace tua. Timebam concionaturum hoc te mihi, vt monachus (quod prohibeat Deus) fierem. Idem ista verba tuo immiscui sermoni. *MONA.* Non id laboro, vt te monachum efficiam: sed si te eo adducere meis verbis possem, vt re ipsa bonus Christianus fieres, multum efficacem nec te propterea monachum fieri erit necesse. *MILES.* Quando igitur sum bonus Christianus? *MONA.* Quando Christum imitaris, hoc est, quando ita ambulas, quomodo ipse ambulauit, imò quando præcepta Dei bene obseruas, omittens quod vetitum est, & faciens quod est mandatum. *MILES.* Quid ergo discriminis est inter seculares & monastica professionis Christianos? *MONACHVS.* Fit plerunq; vt aliquis in bono sit vitæ genere, nec tamen idcirco melior sit (sua culpa, sicut ipse confiteris) alio, qui alterius est instituti. Quapropter sic tua quæstio intelligi debet, quid discriminis sit inter bonum Christianum secularem & bonum monasticæ vitæ Christianum.

Christianū
bonū quæ-
nā efficiant.
2. Ioan. 2.

Gradus in
virtutibus
esse quosdam.

stianum: hoc est, qui iuxta suum propositum viuat. Et ad hanc respondere tibi volo. Dubium non est, quin vterque ad fidem, & mandata Dei obligentur: atque monasticus Christianus, id est, monachus, non ad mandatorum tantum obseruationem, sed ad perfectiorem executionem est affricus: quia gradus diuinae charitatis, quae remittitur & intenditur. In fuis in virtutibus gradus est, sine quo non potest homo saluus fieri. Super hunc est vltior profectus: post hunc in ea & singulis virtutibus consummatio. Quae nimis longum esset hic recensere. *MILES*. Iam de his taceto, quandoquidem mihi parum perspecta sunt, & tuum finito sermonem. *MONAC*. Ea re, quod monasticae professionis homines ad perfectionem aspirant, multa Euangelij consilia adsumpserunt, & multas quoque his confines constitutiones quas ex sacris literis Deo ex sua natura, & genere acceptas esse, aut seruire & adminiculo esse ad illud, quod Deo placet, colligere licet. Per quae ipsi auocantur, retrahuntur a malo, & ad bonum instigantur. Explicabo haec quadam similitudine. Ponamus duos esse viros habentes consimilem thesaurum, velut si vterque eorum vinetum aut balsametum custodire conseruareque habeat, & vnus quidem non magno istius amore teneatur thesauri custodiendi, aut alioqui alijs nimium negocijs implicatus sit, praepediaturque, per quae suum negligat vinetum. Ob quam suam negligentiam vinetum pessum eat, palmites eradicentur, iumenta ingrediantur & vineam depascant, & vix fructusque tollantur. Alter haec considerans alienaque doctus iactura, vinetum suum melius seruire meditetur, & fursum pecudibus que ipsum ingrediendi facultatem adimere volens, muro vineturum (quod amat & bonum conseruare vult) circumcingat, & caute ipsum custodiat. Adapra nunc similitudinem ad Christianos, qui iuxta communem conditionem boni aestimantur, & ad bonos monastici propositi homines. Thesaurus quem vterque custodiunt, est verè Christiana & viuua fides, imò flagrans charitas Dei & obedientia erga mandata Dei. De me ipso loqui hic volo. Quomodo thesaurum illum, cum adhuc in singulari statu degerem, & ab vnoquoque omnino integer Christianus censebar custodiuerim, mihi probe est cognitum. Ex me alijsque discebam muro mihi opus esse, hoc est, refectione occasionum peccandi, exclusionem malae libertatis carnis, & propriae voluntatis in vicia procliuus. Alioquin enim actum fuisset de omnibus meis spiritualibus animae bonis. Murum appello monasticam vitam, qua me circumsepsti, & posthabeo nunc periturarum rerum peregrina negotia, & meam custodio vineam, ex qua me Deo spero gratos fructus immolaturum. Quis iam est, qui non hinc animaduertat coenobiticam vitam verè Christianam vitam esse, & ad honorem Dei suscipi vbi quicquid constitutum est, ad gloriam Dei constitutum est, vt ipsi cor mundum offeratur, & omnia, quae ipsi inuisa sunt excludantur. Dicam adhuc latius inter seculares & monasticos, siue religiosos Christianos quid intersit. Seculares Christiani quorum

Thesaurus
vt sit obseruatio
mandatorum Dei.

Vita monastica
vt sit murus.

Instanti monastici & seculares Christiani discrimen quod. Propositum boni monachi quod sit.

vita iuxta communem cursum bona existimatur, mortifera peccata vitant. *M. I.* Profecto quisquis hoc in seculo vivere potest, multum facit. *MONAC*. Carterum, monastica vita peccata omnia, hoc est, tum mortifera, tum venialia vitare siue fugere molitur, nec vnquam vult sciens & prudens consentire peccato. Et quamuis humana, dum in terris viuatur, id nequeat industria, ad eò vt absque peccato viuat, boni monachi tamen propositum desideriumque existit

existit, ex sui Ordinis instituto, in nullam rem, quæ contra Deum sit assenti-
ri. Vita secularium bonorum Christianorum institutum certum habet, pec-
catum extirpare & propulsare bonis operibus. Monastici est propositi pec-
cata, vitia, concupiscentias peccatorum & malas cupiditates affectionesque
in se mortificare eradicat. *MILES*. Idemne est peccatum & vitium? *MO-
NAC*. Minime gentium. Cum enim homo à peccatis cessare & abstinere inci-
pit, nondum tamen prauæ propensiones, affectiones & desideria, ac libido
peccandi sunt euulsa. Quæ dum contra voluntatem suam in se persen-
tiscit, nec ijs morem gerit, aut opere sequitur, imò easdem propensiones ma-
lasque cupiditates mallet non sentire aut experiri, iam quidem crux illi sunt
& afflictio, non autem peccato eum reddit obnoxium, quemadmodum Pau-
lus ad Rom. prolixè scribit. *MILES*. Si non sunt peccata, quid extirpare, aut
in se ea necare opus est? *MONAC*. Non sunt ea qua dixi, ratione peccata, si
non illa sequamur, sed tamen aliquantum perniciofa damnosaque sunt: Ob-
scurant nempe claritatem intellectus, & impediunt minuuntque nostræ pro-
spere illustrationem fulgoremque diuini luminis. Cor etiam, & ad Deum desi-
deria contaminant, vt non nos Deus ipse tam integrè possideat & in se tra-
hat, cum à creaturis & earum concupiscentijs pendeamus. Præterea extenuat
impediuntque etiam in nobis intrinsecus feruorem charitatis Dei, & extrin-
secus operationem secundum perfectionem. Adcirco ex his animaduerti po-
test, quam sit benè constitutum propositum monasticum laudabile, quod et-
iam intrinsecus hominem reformat religiosumque reddit. *MILES*. Tan-
tum non excecant ingenium meum, ea quæ dicis. *MONACHVS*. Facile
credo. Vt igitur ordo monasticus sui professores faciat religiosos homines,
& ex carne introrsum ducat, multas idèd habet constitutiones ad carnis truci-
dandam lasciuia, quæ suis desiderijs spiritui aduersatur. Hanc ob causam
in monasterijs tot ieiunia, perugilia, disciplinæ, corporalis & spiritualis
labor & his similes exercitationes habentur, vt carnis edomitæ vires ac pe-
culantia spiritui subiugentur. Tertio, eorum qui in mundo versantur Chri-
stianorum professio exigit, vt Deus diligatur: monastica autem, vt Deo cha-
ritate adhaereatur. Quod fit, quando intellectus ab omni generis inanibus cogi-
tationibus, phantasmatibus, imaginationibus, siue formis extrinsecus as-
sumptis denudatur, & affectus à creaturis expeditur ac repurgatur. Quapro-
pter istud vitæ genus multa habet exercitia spiritus, multas lectiones, cre-
bras orationes, frequentes cantiones, per quas spiritus iuuetur, inciteturque, vt
se ad Deum sustollat, conglutineturque Deo maneat, & iucunditatem dulcedi-
nemque in Deo accipiat. *MILES*. Et hæc quoque meum superant ingenium,
quidque dicas nescio. Vellem tamen scire, an in statu seculari perfectè
Deus amari possit, & illius mandata perfectè seruari, aut num in cœnobijs
duntaxat fit perfectio? *MON*. Est subinde in mundo quoque homines per-
fectos reperire: sed id rarum est, nec mundi conditio patitur, multoque con-
stet labore, oportet, vt se in mundo aliquis ab occasionibus spiritum præp-
dientibus subtrahat, hoc est, vt in mundo quis vitam, velut in cœnobio, de-
gat abstractam. Fateor eiusmodi adhuc homines reperiri, præsertim inter
virgines & viduas, etiam extra monasteria. At illos ego monastica vitæ cul-
toribus annumerari volo: quandoquidem non communem hominum secu-

Inter pecca-
rum & vitia
discrimen
quod sit.

Rom. 5. 7.

Vitiorum
damna quæ
sint.

Observatio-
nes cœre-
moniaque
monastica
quo tendat.

Perfectionē
etiam in
mundo in-
ueniri.

G

larijura.

larium, sed monasticam tenent viuendi consuetudinem, licet extra monasteria uiuant. Tales quia pauci sunt, de his comparationem iudiciumq; facere nolim. Siquidem in cœnobijs nonnulli inueniuntur mundo dediti, & in mundo quidam religiosi. Ingens est discrimen, inter illum qui in medio mundi uiuit strepitu, interq; peccatorum occasiones & tamē perfectam charitatem Dei indispici sperat: & inter eum, qui in uitæ aliquo uiuit genere, in quo sunt huc destinata omnia, ut peccatorum ansæ excludantur, consummata charitatis Dei virtutumq; perfectio obtineatur, aut ad minimum certè cordis puritas, quæ propinquius charitati Dei seruit. *MILES.* Quando nullum adhuc cœnobium peculiarisq; status institutus erat ad perfectionem nanciscendam, quò agebant homines, qui tum pietati dediti erant? *MONACHVS.* Quo non tempore status eiusmodi fuit? Semper à principio mundi homines fuere, qui se ex speciali deuotione ad Deum bonis operibus perfectius subleuârunt, quam necessarium ad salutem ex præceptis fuisset. Perlege libellum Ioannis Lanspergij, quem tibi donauit. Ibi liquido satis inuenies, quæ monastica uita descendat origine, & quod religiosi semper in mundo in veteri nouoq; testamento extiterint. Quare idem hic repetere est superuacaneum.

Num monastica uita homines sint ociosi, & de cantione choralis.

Caput VII.

Miles.

Obmutescere nequeo: est enim quod me de monasterijs malè habeat. *MONA.* Cedo quid sit. *MILES.* Quod ociantur, & panem alieno partum sudore adunt, & inuiti longaq; oratione uanoq; cantu choralis præsidunt, cum tamen Apostolus ocium prohibeat, uelutq; unumquemque ad laborem cogi. *MO.* Videre mihi rectoris Marpurgensis in Hafsia mendacis confertum libellum legisse. *MI.* Rem acu tetigisti. Qui tibi libellus iste placet? *MON.* Veniam mihi dabis, si durius uerbum (propter stabiliendam ueritatem) serio dixerò. Qui libellum istum composuit, plures alios eiusdem coloris scripsit, quos uerbum Dei nuncupat, sed omnibus bonis & doctis cõstat suam doctrinam nil aliud esse, quam peruersam, falsam, & à uerbo Dei abhorrentem doctrinam, quam ex suo malè sano confinxit cerebro, & ex nouis quibusdam compilauit libellis ab perfugis, & coram Deo periuris monachis editis, qui post apostatationem à sancta Ecclesia mox Satânico sunt illustrati spiritu. Verùm, ut tua quaestio, & eiusdem Rectoris scripta (qui ut fertur etiam ex Hafsia propter egregia sua facinora & merita pulsus est) non irrefutata maneant, sic obsecro te mi Georgi, uidentur ne in benè constitutis monasterijs religiosi homines ociosi esse. Loquor de monasterijs iuxta canones suos uiuentibus. Siquidè, ubi iuxta canones non uiuunt monachi, cõpelli, ut iuxta eos uiuerent, & non in exilium pelli, aut diabolo adduci deberet. Nunquid toto ferè tempore labore sunt occupati, hoc est, in precibus, in laude Dei, in studio sacrarum litterarum, in meditatione, in contemplatione, in concionatione, in recipiendis confessionibus & similibus, quæ sunt sanctiores fructuosioresq; operæ quam occare vel fodere? Atqui hæc uos omnia spernitis, & potissimum cantum choralè, quæ est laus Dei, & orationem.

Vnde

2. Theff 3.

Monachi
apostata
quo spiritu
regantur.

Monachos
non esse o
ciosos.

Vnde vos Lutheranos, qui Evangelici vultis appellari, nullum habere spiritum apparet. Nam si in vobis spiritus esset, in huiusmodi cultibus Dei permaneretis. Sed cum vobis non sapiant, quæ ad honorem Dei pertinent, ab illis fugitis, & alios homines perinde atq; vos nullo eorum duci amore arbitramini. Idem ista agnoscunt, ad quæ nos veteris pariter & noui testamenti scripta affatim hortantur. Ad hæc cum nihil de spiritu comperti habeatis, & tantum de corporali labore loquamini, scire debetis, sat eiusdem laboris in monasterijs quoq; in vsu esse, cui deputati sunt, qui minus ad spirituales labores sunt accommodati: vt est in omni necessitate infirmorum & sanorum, peregrinorum & domesticorum (quibus monasteria prouident) curam gerere. Responde mihi, cur quibusdam in locis cœnobija spoliantur, & incolæ eorundem fugantur, etiam illi, qui manuario artificio, & suo labore victum querunt? Aut quare non sinuntur alijs locis personas alias suscipere, & ijs qui adhuc in cœnobijs sunt præfecti quidam præponuntur, vt nullam monasteria potestatem super suis bonis habere possint? Perspicue apparet non laborem, sed cœnobiolorum facultates ab hæreticis spectari, quæ rimum eos certum est ardere, & flagrare cupiditate. Vt autem eorum cæcitas magis tibi, Georgi innotescat: dic mihi, aut interroga Rectorem Marpurgensem, quid Maria Magdalena laborauerit, quando ad pedes Domini ociosa te debebat, vel quid emolumenti sorori suæ Martha & ipsa quod se non adiua- ret, conquerenti attulerit. Ociosa erat, sed tale Magdalena ornum supra negocium Martha Christus efferebat. Dico mihi, quid opæcentur aut faciãt, qui modo apud Deum in sempiterna sunt vitæ. Non occant, non fodiunt, non tritulant: imò seducunt neminem (sicuti noui Evangelici laboratores, siue præcones) idcirco fortasse inutiles sunt & ociosi. Existimo te in libro Apocalypsis beati Ioannis legisse. *MILES*. Non multum legi. Habeo quidem Germanica Biblia, sed in ijs caput meum torquere nolo. Concionatores nostros audio, cum ijs magna mihi intercedit necessitudo. Hi mihi multa ex scripturis recitant, etiam extra concionem publicam, cum in taberna vinarum confidentes fritillis colludimus. *MONACHVS*. Vestri ne Evangelistæ vobis in alucri collusant? *MILES*. Quid nî? Ita certe egregij inuicem sumus compotores. Non sunt, sicut monachi, simulatores, potant cantantque nobiscum in multam noctem vsq; *MONACHVS*. Quid canunt? *MILES*. Pulchra amatoria & castrensia cantica, scilicet. *Sartisch due frau. Es: Auf bergau grande. Die vollenbrüder. Ich hab teingelt.* *MONACHVS*. Pape si delectantur in illis, & huiusmodi sunt occupati, non mirum est, si cantum choralem laudesq; Dei odio persequantur. *MILES*. Vt rectè me intelligas, non debeo quod eis possit suffragari, præmittere. Quando concionari debent, vesperi non harent diu apud nos, sed tum ipsi vni sunt, & conspirant conueniuntq; mutuo, quid quomodoque mane concionari vt non inter se dissentiant. *MO*. O cætos vos & hæc non attenditis. Nimirum verus rectusq; est scripturarum intellectus, quem Spiritus sanctus (qui vnicus etiam spiritus est) in omnibus sanctis hominibus in vno sensu & intelligentia inspirat sanctæ vnice Ecclesiæ quam intelligentiam illuminationemq; qui à sancta Ecclesia desciscunt, & in varios ideo errores labuntur & scinduntur, non accipiunt. Quod vt non animaduertatur, concionatores vestri inter se con-

Spiritum
nullū inesse
Lutheranis.

Bona ma-
nasteriorū
temporaria
sola quære-
te nostri tē-
poris Euan-
gelicos.
Lucio.

Euangeli-
stæ vobis
Lutheranorū
exercitia
quæ sunt.

Mos Lu-
theranorū
prædicatorū
qualis.

Verbum Dei
apud Luthē-
ranos quale,
quique
prædicetur.

sultant, vt consonanter in eadem concinent lyra, cum multis conuictijs, tum in Papam, tum in cœnobîa, tum in continentiam, in teinua, in sanctos, in bona opera, & sic deinceps. Atque id verbum Dei, & sacra scriptura appellatur. Et quum omnes virtutes, omnem religionem, & bona opera nihili pēdant & reijciant, tum à plebe se æstimatum honoratissimè iri ob suam garrulitatem sperant: Nam si bona opera honorari laudariq; deberent, tum no-uerunt in cute & intus se pudefacios esse. Vita enim fructustq; eorum in carne nimium patefcunt. Sed seducere seducique finamus illos, nos in nostro de Dei laude maneamus proposito, quæ in cælis quoque exercetur. Scriptum habetur in libro Apocalypseos, D. Ioannem vidisse ostium apertum in cœlo & post alia verba sequitur: *Requiem non habebant* (intellige quatuor animalia) *die ac nocte dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Et dabunt gloriam & honorem & benedictionem sedenti super thronum, viuenti in secula seculorum.* Similiter multis verbis legere licet in eodem & alijs capitulis assiduam & perpetuam laudem lacrimaq; Dei quæ ab ijs, qui apud ipsum in beatitudine sunt, Deo exhibentur. Per quæ nos commonemur, vt simile etiam nos faciamus. Iam itaque tam cœcus nullus est, vt beatorum damnare vituperareq; statum possit. Cum igitur beati apud Deum in laude, in charitate, in gratiarum actione, in veneratione Dei versentur, melius vt iusq; sibi præstare possumus quam si ipsos imitemur & in hac vita caduca ad illud, ad quod conditi sumus, nos applicemus: quod est, vt dixi, Deum in omnibus diligere & laudare. Hoc fit, quando ita cor nostrum ad Deum surrigitur, vt nobis sit omnia in omnibus, vt toti (id est, quod sumus & possumus) in Deo simus, & in nobis Deus. Quod licet in futura vita solum consummatè perficiatur, tamen in hac vita ex parte inchoatur, imò magis magisq; exercetur, prout quisque se magis ac magis cum gratia Dei, & per sui cordis mūditiem eo accommodat. Et hoc etiam est nomen Dei in nobis sanctificare. Quod nos Christus in prima orationis nostræ petitione precari docuit cum dicimus: *Sanctificetur nomen tuum.* Quibus verbis quid nos poscere siue optare putas quam vt Deus in nobis & singulis innotescat, honoretur, laudetur, ameturque? Lutherus & sui affectæ siue discipuli multum se nomen Dei sanctificare opinantur, dum sanctis, Dei scilicet Apostolis, Martyribus, Confessoribus, virginibus, imò etiam sanctissimæ ipsius matris venerationem suam detrahunt, tanquam esset tanto Dominus honoratior, quanto viliores ministros haberet: cum tamen hos, qui sanctis tanq; Dei ministris habetur Dei ipsius sit & nos vere Christiani haud secus, quam ad gloriam Dei sanctos veneremur, hoc est, propter voluntatē Dei ad Deum in ipsis colendum, sicut etiam omnia, quæ in templis, siue sacris ædibus peragimus (è quibus nunc apud vos horrea & iumentorum stabula fiunt) non aliter, quam ad voluntatem & honorem Dei peragimus. Cœnimus, oramus, laudamus Deum & illi gratias agimus, & quicquid ibi facimus, idcirco agimus, vt corda nostra ad ipsum leuemus, nostrum cum illo spiritū vniamus, in illo delectemur, & vt ille nobis placeat, familiaritatem & amicitiam illius captemus, illius quandam conformitatem & similitudinem nobis conciliemus. Quæ exercitia cuncta futuræ beatæ vitæ similia sunt quàm angeli & sancti cum Deo agunt. Quæ cum in hoc mundo plene impetrare

Apoc. 4.

Opus nobilius quod quidem possimus quod sit.

Nomen Dei qui in nobis sanctificetur Mart. 6. Luc. 11.

Nomen Dei quoniam Lutherani sanctificentur. Sanctis impensu honor vt sit potissimum ipseus Dei.

trare ne queamus, locum desideramus illum, vbi ista perfectè peraguntur.

Hinc itaque postulamus: *Aduenia regnum tuum.* in quo consummate ista perficiuntur, vbi perfecti prorsus erimus iuxta beneplacitum illius, & ipse illuminabit nos, pro vero omnino replebit in bonis desiderium nostrum. Vnde perpetuum eulogium & sempiternum alleluia prognoscetur. Cum igitur hæc ita sint in beatitudinis vita, quam, donec in via sumus, operimur, debemus (sicut commemoravi) in hoc incumbere, vt partem initiumq; æternæ vitæ experiamur. Ad hoc potissimum vita cœnobitica est destinata, quæ fere semper noctu diuque (quantum corporalis concedit facultas) eo spectat, vt ibi, quod in cœlo fit id est, Dei preconiam canendo, iubilando, gratias agendo, precâdo, meditando peragatur. Ad quæ nos Christus & Paulus cohortantur, imò tota scriptura, præsertim in omnibus fere Psalmis, vt sine intermissione huiuscemodi officia exerceamus. Cantio choralis est oratio vocalis, vel laus, vel gratiarum actio cum iubilo. Cui nonnquam organa, vel tibiæ, vel fidium modulatio admiscetur, vt spiritus humanus (qui in quibusdam ad orationem mentalem ex se & absque adminiculo externo ineptus est) iuuetur, & introrsum trahatur. Legitur enim in libro Regum de propheta Elifæo, quod à tribus regibus accersitus vocatusq; fuerit ad futurum euentum belli, quod contra Moabios cœperant, prædicendum. Cum illo tempore Dei in se spiritum minime sentiret ob ineptitudinem, quam ex distractione animi contraxerat propter iram, quæ contra idololatricum & impium Regem Ioram commotus erat, sibi psalterium idem Elifæus adduci iussit, qui psalterio (quod musicum instrumentum erat) luderet. Dum itaque suauem audiret melodiam fidium spiritus eius aliarum est oblitus vacuusq; factus rerum, & facta est super eum manus Domini per illuminationem, qua futurum rei exitum vaticinabatur. Sic quoque in templis permixta sunt organa & instrumenta musica & concentus, vt per sacra verba, per cœcentum, per suauitatem melodix humanus spiritus, qui adhuc imperfectus est exciteretur, seseq; sustollat, & à creaturis subducatur, omni ei (quod non est Deus) valedicat, & se tantum in Deum cum delectatione mergat, & iterum Deum in se trahat, siue in se influentem possideat. Quid iam tibi videtur? Adhuc dicis monasticæ professionis homines (dum iuxta suam conditionem viuunt) ociosos esse, & per cantum choralem & longas orationes infrugiferos? hocine infructuose ociosusq; est viuere, quandam æternæ beatitudinis similitudinem viuendo exprimere, vt intellectus noster & desiderium, imò oēs affectus nostri Deo vniantur, quod omnium nobis vtilissimum existit?

Cuiusmodi ociosos reprehendat D. Paulus, & de tyrannide eorum, qui sese Evangelicos vocant.

Caput VII.

Miles.

Sublimes mecum misces colloquia, quæ mea ætate nunquam ita audiui. Quare demiror ista: & si vera sunt, cur igitur concionatores, qui olim monachi fuerunt, vsque adeo contra monasticam vitam concentrique choralem pugnant? **MONACHVS.** Talis vita & Dei laus (si quomodo in-

G 3

stituta

Vita mona-
stica cui tã-
fit Ecclesie
vtilis, & eius
hominibus tã
tam inuicia.

Exod. 16.
Num. 11.
Deut. 8.
Sap. 16.

1. Tim. 3.

Hæreticos
Lutheranos
cur demon-
nes excæca-
tint.

Religiosi
cur hodie o-
tiosi imme-
rito dicantur.
Act. 4.
2 Cor. 9.
Galat. 2.
Monachi in
quorum nã
locu succ-
cesserunt.

stituta est, ita rectè fiat) valdè hominibus totique Ecclesie est vtilis. Idcirco inuidet eam nobis diabolus, & vt in ea nos remoretur, illos, qui sui sunt spiritus (quibus Dei laus & verus religiosusq; Dei cultus non plus sapiunt, quam mansus culmus auenz instigat, vt nos persequantur, vbi id genus diuina Deoq; grata exercitia coluntur, quæ diabolo & ipis contraria sunt, illa disturbent. Eiusmodi sunt transfugæ monachi & Lutherani, quibus cultus & laus Dei & oratio non sapiunt. *MILES.* Qui vobis sapida, illis autem insipida hæc esse possunt? Tu hæc probas, illi verò improbant. Eiam eadem ipsi, quando in cœnobijs fuerunt, sunt experti. *MO.* Ipsorum est culpa. Scimus manna, quo filios Israel Deus pavit in deserto, non similiter quibuslibet sapuisse. Quibusdam tam fuit sapidum & delectabile, vt omne eorum desiderium expleuerit, Alijs tam fuit insipidum, vt cum murmuratione & magno fastidio vsi fuerint. De istorum numero (loquendo de spirituali mânia) vos Lutherani estis, & præcipuè profugi, voti fragi & coram Deo per iuri isti monachi, qui nobis Dei præconio, & cultu, & oratione interdicens volunt. Verum si vobis omnibus diuini spiritus vel guttula vna inesset, non hæc impediretis, sed auergetis, & ociaiores illos (quos D. Paulus arguit) criminaremini, videlicet qui curiose agunt & inordinate ambulant, ignorant, quibus rebus tempus traducant, vt suorumm et obliuiscantur. At cur nõ & illi culpantur non modo inutiles, verum etiam sibi & alijs perniciosi?

MILES. Qui tandem sunt illi? *MONACHVS.* Nimirum, qui optimam ferme ætatis suæ partem in lusu & chartis &c. etiam interdum blasphemijs Dei alijsque nefandis sceleribus transigunt, iaciunt aleam & in aluoculo totos dies tesseras vltro citroq; agitant: quin ociaiores huiusmodi non optat puniri dæmon. Timeat namque ne se emendent. Ludum ergo istum contra piè religiosos concitavit: qui sui sunt hostes & ab externis occupationibus liberisunt ea ratione & consilio vt per interna exercitia vni Deo adhaerescant. Hos vult ergo diabolus impedire: illos verò qui intus & foris sunt ociosi nihil remorari nititur quia sui non sunt hostes. Sic fecit etiam in primordio fidei Christianos per tyrannos ad idololatriam cogebat, & in fide vnici Dei non sinebat vivere. Iudeos autem, tamen vnicum Deum adorarent, non tamen ad idololatriam compellebat, neque ad deserendam suam fidem persequebatur. Quid ita? Quia sacrarum causarum damnationis habebant. Quare abs re illi fuit illos amplius persequi. Quæ persecutio citius ipsis salutis, quam perditionis occasio fuisset. Idcirco in pace (si modo pax, quæ non est cū Deo dici potest) relinquebantur, & Christiani, qui veram intus pacem fidei cum Deo habebant, persecutionibus vexabantur, vt hoc quod in illis diabolus exosum habebat inuidibatq; dereliquerent. Ita accidit hodie religiosis, ociosi dicuntur, cum assiduo in laude Dei alijsque bonis suis spiritualibus exercitijs sint occupati. Tales erant Hierosolymis, qui bona sua vendiderunt, reliquerunt, & in commune contulerunt, in principio fidei post sancti Spiritus missionem vt habetur in Actibus apostolorum. Pro quibus etiam elemosinas sanctus Paulus ab alijs Gentilium ciuitatibus, ab his qui recens ad fidem venerant, emendicauit: sicut etiam rogatus erat, & se facturum alijs Apostolis receperat, hoc est, pauperum (qui Hierosolymis erant, & sancti à Paulo vocantur: in quorum locum monastici religiosi successerunt) memor esset.

esset. Vide quod elemofynas pro pauperibus Hierosolymitanis Paulus mēdicauerit, qui se ad orationem & spiritus exercitia totos appulerant, nihilq; aliud, quam quod in monastico proposito sit, faciebant, & non quasi ocia- tores ipsos, siue pane indignos existimauerit, sed perseuerare eos in oratiōe sua Deique cultu id uoluerit, ut pro ijs etiam mendicauerit. Ecce quod Pau- lus pro cultoribus Dei in oratione & similibus occupatus elemofynas po- poscerit: At nunc ijs ex ore panis rapitur. Ostende mihi profugum aliquem monachum, qui mox ut ē monasterio fugerit, laboret, siue manuarium o- pificium exerceat, ni contingat ipsam nihil, quod māducat, habere, & ex ne- cessitate operari cogatur, ut se & illegitimā coniugem suam quā spurcissi- mæ libidinis suæ explendæ causa habet, nutriat. *MILES.* Ex deuotione non laborant, nisi fames ad opus ipsos urgeat. Multos huius farinae uidi, qui laborare nollent, adeo, ut se postea furtis ad patibulum usque aluerint.

MONACHVS. Satis me id expediuisse puto, probè monasticos homi- nes, non ociosos degere, sed salubriter operari, tam corpore, quam spiritu, atque ea re panem suum haud inaniter mereri. Quapropter, quod à bonis Christianis quoque Deo in cœnobijs & templis est donatum, unde Dei mi- nistri ubi in laude Dei ad canendum & orandum sustententur, non ipsis ad- imenda illis per seculares, debet. Non est Lutheranis siue Zuingli- anis nebulonibus ea facta potestas, ut suam iude nequitiam foueant. Non ha- bent concessam monasteria spoliandi facultatem. Nō habet ius ullum mor- tuorum testamenta variandi, aut abolendi. Et tamen in quibusdam, pro- dolor, locis per seculares magistratus monastici homines suis sunt omnibus bonis immobilibus & mobilibus, sigillis, tabulis, registris, thesauris, cali- cibus, uasis & ornamentis templi, & quicquid habuerunt, uolenter priuati, atque insuper (quod est reuera in senibus & uirginibus questu miserabile) expulsi sunt & fugati. Tum nihil eos preces, nihil supplicationes iuuerunt, nemo istius misertus est calamitatis. Oportuit eos monasterio excedere quā- uis misere, se, ubi uel unam noctem hospitarentur, nescire quærerentur. *M. L.* Suapte sponte ipsos excucurrisse arbitrabar. *MON.* Si quidam sponte fugam inierunt, nonnulli etiam per ærumnas & perseuutionem, ut sua uoluntate cœnobium relinquerent coacti sunt, cur eo nomine alia monaste- ria, aut personæ aliæ male audire debuerunt, idq; ad eò, ut quosdam commē- titias de se literas, ita ut ipsis præscriptæ fuerunt, dare oportuerit, tanquam uirò à principe postulassent & orassent, ut ipsos è cœnobio educeret: Quini- mò omni suo iuri, & actionis intentioni de cœnobio cœnobijq; bonis repe- tendis renunciare compulsi sunt.

MILES. Quamobrem sunt ita pulsi? *MONACHVS.* Eo scilicet, quod unitate ueræ & sanctæ Ecclesiæ colere uoluerunt præceptis Ec- clesiæ obediētes: tum etiam, quod Confessionem, Missam, laudem Dei, sacrificium Dei, ieiunia & opera pœnitentiæ, castigationem carnis, uota quæ Deo promiserunt, & inter Turcas & Ethnicos etiam honesta ha- bentur deserere & Lutheranam amplecti noluerunt: sectam, quæ multis an- te seculis in plerisque articulis à sancta Ecclesia & Concilijs pro hæresi iudi- cata condemnataq; fuit. Hisce de causis perseuutionibus vexantur, prequū- tur & fugantur multis in locis, quomodo semper hæretici bonos Christianos mali-

Elemofy- nas cur S. Paulus pro fidelibus e- mendicauit.

Bona Eccle- siarum & monasteri- orum non adimenda illis per se- culares.

Sacilegia Lutherano- rum in Ec- clesiastica bona.

Monachi sine expulsi per secula- res ex suis monasterijs. Lutheranæ hæresis quæ- do & quò rep. obata d. m. a. a. q. sic.

Matt 23.

malignè & tyrannicè sunt persequuti. Iam mihi dicite, an hoc principes Christianos deceat, seu Euangelicum sit, quod scorta cum turpitudine panem suum lucrari, & in meretricijs incedere vestimentis permittuntur, & probis Christianis religioso interdicitur habitu (cùm Ioannem tamen Christus ob duritiem vilitatemq; indumenti deprædicauerit) nec Deo seruire sinuntur, & ipso quoque corporis victu priuantur? In plateis & passim opicæ, inhonestæ & obscenæ cantilenæ canuntur, non nisi ad nequitiam prouocantes. nec hæc tamen prohibentur, imò verò pulchrè ea res geri putatur: sed ijs qui Deo famulantur, laudem Dei canere non est licitum. Hei quid hoc Euangelij est, quod seditiosos, prædatores, coram Deo votifragos & scortatores esse præcipit & efficit? *MIL.* Ad hæc dicere nil aliud possum, quam vt equidè crebro cogitau, vbi Euangelium satis decantatum fuerit, fieri posse, vt Euangelicus codex nobis in frontem impingatur. Non exiguum quid formidandum erit, quando dominus noster Imperator reuersus fuerit, præsertim cùm etiam libellus quidam quodam loco (vbi templorum & monasteriorum insignem sortita est progressum prædatio) iam euulgatus sit, in quo purgare sese volunt quasi omnia ista iussu & consensu domini Cæsaris fiant. *MON.* Hæc iniquè Cæsareæ maiestati imputantur, velut ipsius maiestatis mandata, prohibitiones & edicta omnia testantur. *MILES:* Probè noui ista mendacia publica esse. Sed idèò metendum est (si nihil aliud) ne Cæsareæ maiestatis istæ probra nostro Euangelio offertorium siue oblationem pariant.

Num. cœnobia in paupertate degant.

Caput IX.

Miles.

IN primis obiectionibus meis aduersus monasteriorum paupertatem, aliquid opposui tibi? Siquidem de voluntaria paupertate te dicentem, audiui. Verùm, hæc rarò in monasterijs inuenitur: Multum enim nummorũ bonorumq; temporalium habent. Reperiuntur quoq; Abbatiæ, vbi Abbates Comitis in morem factumq; equitent. Hoccine religionis est, & voluntariæ paupertatis? *MONACH.* O bone Georgi, si diuitum Abbatiarum nonnulla monasteria sunt, vbi multis stipantur equis Abbates, id ego tueri hic nolim. Atqui est aliud adhuc, quod obijcias: nempe quod nonnunquam idem iudicium temporale exercent. Caterùm, hoc illis propter utilitatem, & monasterij fundationem tuendam concessum est. Nam vbi cœnobia cœnobiorumq; bona sub alienis posita sunt iurisdictionibus, tãtum illis angustiarum iniuriæq; (vt pudendum & dictu miserabile sit) inferitur. Non nunc ea est temporum ratio, qualis cùm monasteria conderentur, fuit. *MILES.* Fit quoq; haud rarò vt cœnobiorum possessiones aliter, quam ad quod collatae sunt consumantur. *MONACH.* Sic est. Sed nunquid pace tua dixerim hoc monasteriorum fundationi consentaneum est, aut ita constitutum est, vt pleriq; sicut tu & cateri cum equis, canibus, venatoribus & alijs molesti cœnobijs esse debeant? *MIL.* Rectè me profectò pupugisti. *MONACHVS.* Si nihil monasterijs tolleretur, nihil auferretur, & bona sua tranquillè possidere permitterentur, exiguo sustentari possent. Tunc etiam monasteriorum præfe-

Iudicia cur
quædam mo-
nasteria ha-
beant.

ctis

Eis nihil opus esset tantum operæ & curæ, quo pacto monasteria sua alant & sustentent, gerere. At nunc quilibet in cœnobijs vult diuersari, & qui ipfis adimere aliquid potest, sibi bene rem gessisse videtur. Accursus est ingens, indices magis magisque aliquid illis auferitur, vt interdum pauperes monachi vix pisa siue lentes quibus vescantur, habeant. *M. I.* Opiparè costâ plerumq; ibi cibaria reperio. *M. O.* Optatim octo dies cum monachis ad refectorium ires. *M. I. E. S.* Malè cedat monachis potius, quam me illi pisif & lentibus faciant. Ad Abbatem vado, cui est delicatius costum. *M. O. N. A. C. H. V. S.* Hoc illum tui, aliorumq; causa facere est necesse, vt ne vos inimicos sibi pareat. Mallet enim ipse cum cæteris monachis ad refectorium ire, & ipsorum contentus edulij esse. *M. I. E. S.* Profectò melius est Abbatem, quam ex fratribus vnum agere. Non miror ad illam fratres dignitatem aspirare. *M. O. N. A. C.* Boni monachi non appetunt. *M. I. E. S.* Quidita Abbatis defendis, quum eiuscemodi non sis ordinis? *M. O. N. A. C. H. V. S.* Noui ego magnam esse inopiam in nostri ordinis monasterijs, & tamen vulgò fertur nos opulentos esse, & velimus nolimus hoc censerî nomine debemus. Hinc, sicut in nostris animaduerto cœnobijs, ita in alijs quoque esse cogito ordinibus. Velim tu alijq; scieris, quam ingens illis sit exandandus labor, qui monasteriorum temporalia bona custodiunt, videlicet Carthusianos, Crucigeros, & huiusmodi ordines, & etiam mendicantes. Quos accedentium onus ferre, & adhuc conuentus fratribus quoque necessaria oportet suggerere, qui in rebus etiam necessarijs quandoq; penuriam sustinere coguntur. Et tamen fertur eos diuites esse, quando ad extremam etiam redacti sunt inopia.

M. I. E. S. Qui fit igitur, quod tam frequenter reditus ematis, & si quis indigeat pecunia, & vendere reditus velit, tum apud vos plerumque æs inuenitur. *M. O. N. A.* Nostri non augetur reditus. Verum hic vel illic sæpè redimuntur. Quum igitur eandem pecuniam alio in loco ad alios mercandos reditus expendimus, de nouis nostris rumor reditibus increbrescit, cum antiqui sint illi modo reditus, in quibus per crebram redemptionem iacturam facimus, sicut ipse potes agnoscere. *M. I. E. S.* Villas tamen vineasq; possidetis. *M. O. N. A. C.* Etiam, sed quando annus venit sterilis, quid tunc habemus? quis nobis illa, quæ in vinea erogauimus, reddit magna impendia, quæ ferè tam etiam immediocriter feracibus annis magna sunt, quam ex vinea compensari possint. *M. I. L.* Mihi certè idem quoque hoc anno contigit.

M. O. N. A. Hinc itaque aliorum damna perpende, adeò vt etiam interdum reditus ipsi alijs soluere cogantur, quibus necessitate adacti sua cœnobia obligarunt. Certè quantum cœnobia oneris habeant, quantumq; erogare debeant, passim reticetur: si verò vnum vel alterum prædium habeant, longè lateq; diuulgatur. Nunc ad quæstionem tuam respondeo. Habeant quicquid habent monasteria, nemo tamen est (modo iustus ordo seruetur) inter eos, qui seorsum proprij aliquid sibi vendicet? sed quod cuiuslibet primatum scitu & consensu fauetur siue datur, ad vsu suu habet, & non iuxta arbitrium idem donãdum eo, prout ipse vult vtendi. Idèd cum pro se nil proprij habeant, non etiam potestatem aliquid de eodem alijs largiendi habent, quod est omnibus sibi congregatis personis commune, & singulatim vnicuique, canquam alienum. Attamen ad hoc sunt quidam deputati, qui totius nomine commu-

Quid de
reditibus
cœnobijs
censendū sit

Monachos
nil proprij
possidere
nitatis

H

nitatis

nitatis recipiunt & expendunt, scilicet dum vni conuiuas excipiendi tractā-
diq; alij pauperes fouendi, alij demum aliud delegatur officium: quod tamē,
quando alicui committendum est, non nisi à communitate committitur. E-
iusmodi vitam Apostoli & primi Christiani post Ascensionem Saluatoris
degebant. Quæ passim alibi interiit, & in bonis monasterijs solummodo re-
manfit, vbi absque proprietate in voluntaria paupertate viuunt, & ex bonis
communibus cuiilibet prouidetur.

Paupertas
cenobita-
rum vnde
ortum ha-
buerit.

Cur votum religiosi Deo nuncupent.

Caput X.

Miles.

VNum adhuc mouet me, quare scilicet, Deo vota emititis. *MO.* David
nobis consultit, dicens: &c. *Vouete & reddite Domino Deo vestro omnes,*
qui in circuitu eius offeritis munera. De seipso quoque dicit: *Iuravi & statui*
custodire iudicia iustitiae tuae. Veteris testamenti sancti, quando cito à Deo exau-
diri volebant, vota Deo nuncupauerunt, videlicet Iacob & omnis populus
Israel. *MI.* De vetusto narras testamento: iam in nouo sumus. *MON.* Hac in re
nihil est discriminis: imò in nouo securius est vouere, quia plus nunc nobis
gratiae donatur, per quam vota facilius custodire obseruareq; possumus.
Porro ne dubites, Esaias (vbi de nouo vaticinatur testamento) Ecclesiam ex-
gentibus collectam commendat, quod vota vouebunt Domino & soluent.
MIL. Non eo id dico, vt indecens esse reat, sed non prudenter fieri credo,
quod vosmet debito obligatis. Bona contenti deberetis esse voluntate, & in
vestra faciendi omittendiue libertate maneretis. *MON.* Quæso te Georgi nos
homines quædo bonæ voluntatis sumus, & boni quippiã statuimus, quædiu
cõstãtes manemus? *MIL.* Equidẽ in his minimẽ sum exercitatus, vt scire pos-
sim. *MON.* Quomodo igitur festo Paschæ confessus es, si peccata fugere non
deliberasti? *MIL.* Ne sexennio quidem sum confessus. *MON.* Quamobrem?
MIL. Quid confiterer? Lutherus, quidquid facimus, peccatum esse ait. *MON.*
Hoc si verum esset, Deum amare & eius mandata obseruare peccata esse oport-
eret. *MIL.* Imò, sic inquit, quod in omnibus bonis operibus delinquamus.
MON. Ita quoque confiteri est peccare. *MIL.* Etiam, sed ab illo delicto facilẽ
cauero. *MON.* Proh Deum immortalem, quò miseræ animæ seducuntur. Tã
est manifestus error, vt tædeat me à proposito sermone discedere. Priusquã
veniret Lutherus, tum ne confitebaris? *MI.* Imò confitebar. *MONA.* Propo-
situm ne te emendandi habebas? *MIL ES.* Facilẽ cogitare potes, quomodo
me emendare voluerim. Sciebam occasiones me fugere nolle, & eos, qui ad
peccatum me inducebant relinquere non facilẽ posse: idẽ cogitationes hu-
iusmodi, siue de corrigenda, siue non corrigenda vita negligebam, & presby-
tero tamen, quicquid sciebam, dicebam, tam mirifica facinora, vt tum fie-
ret, tum interdum subrideret. *MONA C.* Succensere mihi ob ea quæ dicam,
non debes. Nam iam ante ex tuis ipsius verbis de adulterio te suspectum
habeo. *MI.* Hoc ego non dixi, sed multos me nothos, & plures, quàm ipse sci-
am, & nullos legitimos filios habere fassus sum. *MO.* Falsus vel non falsus fu-
aris, fama est de te publi: a in decem vel duodecim pagis. *MIL.* Quid hinc

Psal. 75.
Psal. 118.

Gen. 28.
Num. 21.

Isa. 19.

Lutheri im-
pudentia
quanta in
iudicio pec-
cati.

vis

vis efficere? *MON.* Num pœnituerit te nonnunquam, & te volueris corrigere? *MI.* Ita sexpenumero, sed eius ilico oblitus eram. *MO.* Hinc animaduerte, si tam est humana ad illa, quæ fieri est necesse, instabilis & imbecilla voluntas, quæ præcepta sunt amittendæ salutis iactura, quomodo non etiam in bonis inconstans sit rebus, quas licitum est facere vel omittere? Ideo cum homo bonæ voluntatis est, & suam in rebus, quæ omitti possunt, imbecillitatem inconstantiamq; considerat, prodest illi, ut bonum amplectatur sodalitium, quod confimilis sit bonæ voluntatis, quod suo ipsum quoque exemplo ad perseverandum inuitet. Quando ergo suam cum Dei ope sui propositi facultatem attendit, utile est, ut se in bono per votum firmet, quia per votum ipsi ista in re vacillatio tollitur, & in suo proposito bona voluntas corroboratur, ut ex propria electione & proposito (quod ipse sibi nihil coactus imposuit) nihil aliud licitè velle possit, q̄ q; sit honestu & decoru. O q̄ multi sũt, qui honesta Deo vouerunt, q̄ ni vouissent, nõ præstarent. Quum autem vouerint, infringere nolunt q̄niã Deũ offedere nolũt. Illis bono est, quod sibi ipsi quandam benè agendi necessitatem imposuerunt, qua sine aliquo bono non facerent. *MIL.* Non spontè igitur obseruant. *MO.* Imò spontè obseruant: siquidem peccando votum rescindere possent, quod facere nolunt: & quamuis id, quod vouerunt, impræsentiarum eis fortasè iucundum vel delectabile non sit, tamen præstitum votum seruare illis est voluntarium, quandoquidem nolunt (quoad possunt) erga Deum votifragi esse, & hoc illis pro magna virtute à Deo reputatur, dum gloriam dant Deo, ita ut, quod ipsi polliciti sunt, seruare velint.

MIL. ES. Tam demum dicta tua ex quadam velut similitudine assequi mihi videor. Contingit interim, ut amico cuidam promittam nonnihil, cuius postea vel pœnitet me, vel non pœnitet. Et tamen si non illi spondidissim, non sponderem. Cum autem illi vitèd promissum sit, volo boni viri officio fungi, & sponte mea faciam, quod pollicitus sum. *MONACHVS.* Benè loqueris. At qui per plures his meliores inuenias licet, qui ita sua vota custodiant, ut nisi vouissent siue spondidissent, adhuc Deo pro illius honore vouere spondereq; parati sint. Et hi sunt, qui etiam si non vouissent, idem tamè facerent, quod iam cum voto faciunt: cumq; inter operandum voti sui reminiscuntur, id se præstitisse lætantur, siquidem in prima sua voluntate permanent. *MIL. ES.* Quid igitur illis magis expedit, an quod cum voto, an quod sine voto faciunt, si æquè idem absque voto, quod cum voto faciunt, facturi essent? *MONACHVS.* Plus illis cum voto, quam citra votum meritum existit. Nam qui promittit, is & sua bona opera, & se ipsum Deo offert, id est, omnem suam voluntatem & facultatem Deo donat. Id verò aliis, qui sine voto operatur, non facit. In libera sua voluntate id iterum si velit, omitterendi manet. Primus Deo omnes suos fructus vna cum arbore obtulit & dedit. Idcirco semper omnes illius arboris fructus, tum futuri, tum præsentis ad Deum pertinebunt, quos denuò adimere Deo nequit. Alter Deo nunc tantum fructus offert, & sibi ipsi arborem & libertatem dominatunq; futurorum fructuum retinet, quia non vult Deo spondere, & se ad bonum in omne tempus obligare. *MIL.* Malim cum fructibus arborem, quã fructus solos.

Voluntas
hominis
quam sit ex
se infirma
& instabilis.

Voluntas
bona voto
firmata quã
sit laudabili.

Quibus præ-
stit voto er-
ga Deum
se obligasse.

Quantum
præstet cum
voto quam
sine voto
benè agere.

MON. Fidem Domino meo cum iureiurando præstiti, sed propterea non coactè, aut inuitus ipsi fidem seruo: Imò tam propensa voluntate, vel etiam propensiori, quam sine iuramento. Ita quoque de voto intelligo.

De ceremonijs monachorum, num in Euangelio sint tradita.

Caput XI.

Miles.

PRæter hac tria vota, sunt adhuc alia multa, quæ geritis, & in vestra regula habetis, illane in Euangelio quoque continentur? MON. Etiam, & licet expressa ibi non habeantur, suæ tamen institutionis obseruationisq; causam cuncta ex Euangelio obtinent, hoc est, ex verbis, vel exemplis Christi, vel ex alijs sacris scripturis. MIL. Dic igitur mihi, cur tam frequenter ieiunetis, aut quid ad vos inde emolumenti redit? MON. Legistine quod

Ieiunijemolumenta
Tob. 12.

3. Reg. 21.
Ion. 3.

Exercitatio-
nes mona-
sticæ quid
conferant.
1. Cor. 9.
Rom. 6.

Coloss. 3.

1. Cor. 6.

2. Cor. 11.

Matt. 4.

Matt. 17.

Marc. 9.

Luc. 2.

Matt. 9.

Luc. 3.

Luc. 6. 16.

1. Thess. 5.

angelus Tobiam laudans ait: *Bona est oratio cum ieiunio & elemosyna*? Et in veteri pariter & nouo testamento, quando aliquid cito Deum exorare volebāt, aliquot ante diebus ieiunatum est, adeò, vt Achab idololatriæ ille Rex & Niniuitæ per suam ieiunando submissionem iram Dei flexerint, & iudicium Dei, quod ob sua sustinere scelera debuissent, declinauerint. O si tam castitatem, quam voluptat. carnis, amaretis, non, qui ex ieiunijs vel castigatione carnis fructus prouenirent, quæreretis: propria nimirum docti experientia, quid boni præstet corporis maceratio. Paulus benè sciuit ad quid ieiunium seu disciplina, labor, vigilia, & aliæ quamuis licitarum deliciarum abdiciones, & castigatio carnis conferant, dum priori ad Corinthios epistola scribit: *Castigo corpus meum & in seruitutem redigo*, hoc est, subiugio spiritui, ne quum alijs predicauerim, ipse reprobus efficiar. Idem quoque Romanis cōsulit, quum illis sic scribit: *Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem*. Item ad Colossenses: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram*, id est, auferte & interdicitis illis voluptates & malas cupiditates. Lege etiam Paulum altera ad Corinthios epistola scribentem, quomodo doceat ipsos ieiuniam & domationem carnis. Et in eadem epistola, imò alibi in omnibus ferè epistolis recenset, quantum aduersitatis, tribulationum, periculorum, contemptus, famis, sitis, persecutionis pertulerit. Quæ omnia macerationes curationesq; sunt carnis. Anne Saluator noster Christus ieiunauit? Dixit ne quoque genus dæmoniorum esse, quod non eijceretur, nisi oratione & ieiunio? Commendaturne Anna vidua, quod ieiunijs & obsecrationibus seruerit nocte ac die? Dominus Iesus, quum illi exprobraretur, quod sui discipuli non ieiunares, respondit: *Veniens dies, quum ab eis auferetur sponsus, & tunc ieiunabunt*. Sic contigit etiam post Christi ascensionem, tum se ieiunijs exercuerunt, quemadmodum satis Actuum Apostolorum liber commemorat. MILLES. Quare multum oratis? MONACHVS. Christus multum orauit. Pernoctauitne in monte in oratione? Anne, inquit Christus, quoniam oportet semper orare & non desicere? Ita quoque Paulus Thessalonicenses commonefacit, vt sine intermissione orarent. Sed de corporis in oratione gestu in veteri legitimus instrumento, quod in faciem Patriarchæ prociderint.

Christus

DE MONASTERIIS ET MONACHIS DIAL.

Christus quoque super terram in faciem suam procidit iuxta montem Oliueti, velut Mattheus & Marcus scribunt. Lucas verò positus genibus ipsum orasse scribit. Hinc monasteria formam in orandi modo mutuata sunt.

MILLES. Quir non semper monachis fit copia loquendi? Nonnulli raro monachi loquuntur, & soli degunt. **MONACHVS.** Quando se Christus magis serio ad orationem dabat, presentiam aliorum hominum fugit. Ideo solus in deserto in ieiunio & oratione perstitit, solus in oratione fuit iuxta montem, non modo suæ passionis tempore, verum etiam antea crebro. Idcirco ordines monastici, qui se magis orationi & exercitio spiritus tradunt, sunt crebrius etiam soli separatim. Quod autem monachis silentium iniungitur, ex verbis Christi id habet originem, quibus præmonemur, quod de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddituri sint de eo rationem: ane videtur tibi nos silendi æquam causam habere? **MIL.** Christus nõ tibi loqui prohibet, modo ne ociosè loquaris. **MONACHVS.** Recte ais, At si aliquis in eo præfidit, quod loqui velit, putet se ab inanibus verbis abstenturum, cito transgredietur. Lingua enim humana res est lubrica, quã nullus hominum domare potest, ex qua mox multa mala eueniunt, sicut in sua Iacobus epistola ad stipulatur. Quocirca nunquam melius lingua coerceri compefit potest, quam si illi omnis loquendi facultas dematur. Quid tibi videtur, citiusne & melius ociosa declinantur verba dum omnino taceatur, an cum frænum linguæ iniicitur, vt loquatur quidem, nec tamen peccet? **MIL.** Censeo facilius esse prorsus tacendo, quam loquendo, ociosis verbis non delinquere. **MON.** Imo cum in multiloquio non desit peccatum, nõ potest huic morbo aptius & rectius consuli, quam penitus silendo. **MIL.** Hinc iam colligere etiam possum, quod cum sceminas monasterium ingredi non finatis, fieri id propter cautionem ne quid mali admittatur. **MONACHVS.** Etiam. Siquidem Christus dixit, *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo.* Hoc si fit visu, quid igitur fit tactu & osculis? &c. Propterea procul igne à stipula remoueamus. **MIL.** Vt vt remoueat, quandoque secus audiui. **MON.** Audiueris licet quidlibet, facile crediderim monasticos homines inueniri qui faciant, quod ex regula non didicere, imò quod regula prohibet acriter punit. **MILLES.** Sicut ego, facere deberetis. Ego liberè, absque timore cum omnibus mulieribus conuersor. **MONA.** Proinde tam etiam castus es? **MI.** Qui vult esse continens, Deum pro continentia oret oportet. **MONACHVS.** Omnino verum est, sed hoc non sufficit, verum ipse etiam pro continentia laboret necesse est occasioneque impudicitie fugiat, tum sperare habet suam orationem exaudientem esse, non per infundibulum ipsi Deus continentiam ingeret. Pro ea laborare debet, nec tamen in suo labore præfidere, sed in auxilio Dei, quod ipsi, non sine suo tamen conatu & diligentia præstatur. **MIL.** Vidi, quosdam laicos monachos, qui non sunt sacerdotes barbam nutrire. **MON.** Miror hanc questionem, quum tu ipse barbam geras: atqui &, vt mihi videtur, ignoras quam obrem. **MIL.** Certè coniecisti. Dic mihi quare barbam gerant. **MONA.** Barba est illis admonitioni, viriles sensus vt habedos sibi meminerint, & assidui sinceri sint in vita religiosa: quippe qui sua scelera aut mortem animæ suæ lamentari, & gaudia etiam mundi fugere velint: atque ipsa

61
Mat. 26.
Marc. 14.
Luc. 22.

Silentium & solitudinem cur monachi colant.
Mat. 4.
Luc. 4.
Luc. 12.
Mat. 14.
Mat. 12.

Iacob 3.
Linguam compescendi optima ratio quam sit.

rou. 10.

Forme cur à cœnobiorum ingressu arceatur.
Mat. 5.

Continentia vt obtineatur.

Barbam, cur gerant laici monachi.

Actus monachorum indifferentes vnde grati fiant Deo.

Luc. 2.

ipsa sua barba commoneantur, quod frater religiosus non debet hominum applausus querere, aut nitidus & pulcher velle videri, sed simplex & mundo despectus. Quando igitur frater istam consuetudinem siue recte promulgatam constitutionem suae regulae per obedientiam in se recipit, & barbam gerit, vt suam obedientiam propter Deum perficiat, quid ni id gratum sit Deo, qui causa & finis est, propter quem omnis fit obedientia? Ita etiam alios ritus omnes in regula, siue statutis expressos aestimare debes, Qui ex se neque boni neque mali sunt, sed propter finem bonum, ob quem instituti sunt, & ex bona intentione, qua obseruantur, fiunt Deo (qui vltimus eorum omnium, quae tum agimus, tum omittimus est finis) accepti & grati per obedientiam, qua se demittit homo & egreditur, & se homini propter Deum subicit sicut se Deus propter homines deiecit & hominibus voluit esse subiectus. *MILES.* Animaduerto operis siue malitiam, siue bonitatem ex corde proficisci. *M. O.* Recte intellexisti. Nunc deinceps dicam tibi, vt alia omnia monachorum instituta & consuetudines eo spectent, quo Euangelium rite obseruetur, & diuinæ charitatis perfectio obtineatur.

Quod Lutherus male egerit, quemadmodum fructus eius decarant: & vnde illius impostura facile aduertatur.

Caput XII.

Miles.

Equidem ex paucis multa intellexi, his iam contentus ero. *MON.* Perfectio de re monastica multa satis audiisti. Iam porro etiam de tuo cogitares statu, teque conuerteres, & vitam in melius commutares, dum adhuc sanus es, tranquillamque conscientiam redderes. *MIL.* Nunquam meliori, quam nunc tranquillitate & quiete perfruitus sum, Habebam Parochum qui me grauabat, & absoluere nolebat, quod extra aedes meas dormiebam, donec iam tandem ex Euangelio doctus sum, non esse peccatum, quando expectare nequeo, dum vxor mea ex puerperio surgat, aut alioqui aptior fiat: siquidem saepe est infirma, & ego crebro sum peregre. *MON.* Quis caecum non hoc in medium produxit Euangelium, vt de eo Evangelistae non scriperint, & sancti patres nescierint? *MIL.* Eximius doctor Lutherus, qui nos consolatur, & dicit, quod caste viuere nequeamus. Ille scripturarum mysteria in apertum nobis protulit, quae tam diu delituerunt. *MON.* Credo propterea tanto tempore sub scamno latuisse, quia non sunt Euangelium Christi. Proh pudeat vos huius Mahumeticæ doctrinae. Iam si tua coniunx quoque isto pacto faceret, videretur ne tibi bonam doctrinam sequuta esset? *MILES.* Perfectio vel sententia, dum peregre eram id cogitavi, & placet mihi, quod Catholico adhæret dogmati. *MON.* Hoc si in tua vxore ipse ceu bonum probas, & ab ea fidem exigis ipsi quoque serua vicissim fidem, & flagitiosum dogma desere. *MIL.* Si recte confiteri (quod sexennio nunquam feci) deberem, perspicio multa, tamen nullus mihi contra Lutherum concionetur, quæ mihi rectæ rationi neutiquam consentanea videtur. *MON.* Cur igitur ipsi acquiescis? *MIL.* Ita ne huius imprudens es? Cur Eva serpenti acquiescebat? quare multi homines diabolo obtemperant? non libenter te-

Lutheri dogma vt cum Mahumetico consentiat

Cur plerique Lutheri dogma bus acquiescant.

iuno,

iuno, inuitus oro, ingratis confiteor, non libenter alterius voluntati submittor, templum ingredi non est mihi volupe, audire sacrum mihi est fastidiosum, vesperi diu vigilare, potare & inebriari, vt trunci in moré humi iaceam, & neq Gallicè, neq Latine loq nõrim, mihi in delicijs est, & mane non possum non ad multum diem stertere. Et vt summam dicam, huiusmodi & alius nocturnus ludus vita mea est: Qui placet tibi, estne hoc genus instituti commendabile? *MON.* Certè mirificum tenes institutum monastico proffus repugnans, iam ne tibi videor rectè dixisse superius, monasticum propositum in suis canonibus aliam religiosam vitam præscribere, quã mihi de te recensuisti? & ided ipsi peculiarem quoque amictum in signum & commonitionem etiam discriminis vitæ spiritualis assignat. *MIL.* Ecquid tibi de mea vita videtur? *MON.* De ea penes te iudicium esto, vtrum ea Euangelica sit, atq nõ vel tu doctrinæ Christi operibus propinquior sis vel monastica vitæ professores, quos tu contemnis.

Num bona opera meritoria sint, & beatitudinis præmium à Deo recipient.

Caput XIII.

Miles.

VOS vestris operibus sanctitatem vobis vendicatis: at mihi videtur esse amentia, quod vosmet ieiunijs multis precibus alijsq; (vt vos dicitis) bonis operibus affligitis, quibus à Domino iustro cælum mercari vultis, tanquam Dominus institutor sit cum operum nostra nulla sint, nihilq; meriti habeant, & ided nullo digna præmio sint, sicut scriptum habetur, & nostri nos concionatores docent: imò quasi pannus menstruata: vniuersæ iustitiæ nostræ. Quapropter ignominia grandiq; ingratitude Deus afficitur, quando vestris vos operibus cælum meritorios iactare vultis: quorsum ergo gratia Dei indigetis? adedq; sane frustra Christus passus est. *MONACHVS.* Multa hic mihi in vno iure simul intriuisi: at de singulis tamen priuatim tibi respondere institui. *MILES.* Magnam sententiarum congeriem tibi ex scripturis proferrem ad meorum confirmationem dictorum si penes me libellum meum breui Moguntia: excusum haberem. *MO.* Quid scripturarum producturus esses sat scio, & libellum ipsum non ignoro: scripturæ quidem sacræ ne vnum pilum tibi labefectauero: in suo scriptura vigore & sensu, quo dicta est, manet. Sed sensus, in quem detorquere scripturam vis, aut quod tu tibi similes ex scriptura concludere & inferre vultis contra mentem & sententiam scripturarum, non consistet vobis. Quandoquidem contra tuam vestrorumq; concionatorum voluntatem, imò velis nolis, bonis laudem & encomium operibus concedas oportet. *MILES.* Non ex toto bona opera improbamus, sed nullum meritum & mercedem à Deo habitura asserimus. *MONACHVS.* Quando de bonis operibus loquimur, quid bona opera sint, minime ambiguum est. Nunc porro bona opera meritoria esse vel inuitus concedas oportet, hoc est, quod per bona opera apud Deum mereri possimus, & quod iisdem bonis operibus sempiternæ vitæ præmium Deus largiatur: ac nihilominus saluæ & illæ tibi omnes sacræ scripturæ sententiæ permanebunt, quæ quidem gratiam Dei comendant, & nostram absque Deo

Eq. 64.

Hæretici scripturæ diuinæ contortores.

Opera bona meritoria.

Deo

Deo facultatem eleuant modo sua genuina intelligentia eadem proferantur
 MI L. Id audi regestio. Dic mihi imprimis, si cum gratiam Dei & tuam im-
 potentiam sine gratia Dei fatearis, quomodo tum ex proprijs operibus salu-
 tem speres? MON. Quando de nostris mecum colloqueris operibus, hoc di-
 scriminis habere volo. Siquidem opera nostra, ea intelligis quæ ex nobis tā-
 tum & ex nostra facultate facimus exclusa gratia Dei, tum opera nostra, &
 facultas nulla sunt, imò tum penitus nihil spei est nobis alicuius obtinendi
 meriti, vel mercedis ex huiusmodi operibus quod ad vitam æternam atti-
 ner: sed sic de operibus loqui nolo gratiā Dei (qua sine nobis nulla spes est)
 agnoscimus, & ista nobis opus esse ratemur. Quæ nobis largè à Deo, imo præ-
 ueniendo datur, ad eò ut ista intellectum nostrum illuminet, voluntatem
 excitet, prouocet & moueat, ut cum consensione quadam à Deo suscipiamus
 eiusmodi bonam illuminationem & bonū instinctum, aut inspirationē ipsū
 diligēdi, aliquid ue faciēdi vel patiēdi, aliquid volēdi, vel nolēdi, faciēdi seu
 omittēdi propter honorem Dei & beneplacitū suum. Fatemur quoque gra-
 tiam Dei, posteaquam nostram voluntatem excitauit & ad amplectendum
 bonum adduxit, eidem etiam præsto esse, & viribus nostris cooperari ut po-
 te, quibus dat posse & perficere. Huiusmodi facta (quæ nos bona opera no-
 minamus) per excitantem cooperantem & opitulantem Dei gratiam in no-
 bis & nobiscum perpetrata credimus ex sua bonitate Deum, imò ex sua i-
 psius volūate, promissione & erga nos stipulatione, ut bona & meritoria o-
 pera suscepturum, quibus æternæ salutis præmium, spondit. Ex his nunc
 liquet, quod nihil ascriberet nostris operibus ex sua ipsorum natura quate-
 nus nostra solum, hoc est, humana opera sunt, possumus: sed prout gratia Dei
 una cum nostra voluntate, opera & labore adiunctis, in nobis operatur. Neq;
 verò gratia Dei tantum absque nostri intellectus, voluntatis prudentiæ, &
 virtutum usu & sine nostra cooperatione ita nos in celum locabit quemad-
 modum Sanctorum statua super aram ponuntur cuiusmodi vos statua esse
 esse vultis cupitisq; ut vos gratia Dei gerat & portet, ponat & locet, vbi ipsi
 velitis, ac nihil interim vos pro vestra salute agatis: imò etiam dum potatis,
 chartis lusitatis ad intempestam vique noctem, aliq; facinora perpetratis,
 non inferiores (sicut vobis videt) sacratissimo Ioanne Baptista eritis, qui
 pœnitentiæ duram vitam, licet innocens, à teneris vnguiculis duxit & diuis
 operarius (sicut nos appellatis) fuit atque etiam Christus ipse: cum plerisque
 Sanctis multo magis, quam nos Idcirco laudi nobis & non dedecori est, quod
 nos diuos operarios, id est, Christi & Sanctorum imitatores vocatis. Si bonis
 operibus, quæ propter Deum & eius gloriam fiunt nullum meritum aut
 præmium esset, quid quæso inde laudis aut virtutis accessisset Baptiste Io-
 anni, quod virginiam castitatem conseruauerit, sensuum voluptates sibi præ-
 ciderit, multum laboris, multum arduum in Dei honorem operatus
 perperissus q; sit? Imò iuxta sententiam Lutheranam tam ei profuisset si molli
 in cerula & vestimentis purpureis & h; suis inducus esset, & quotidie splē-
 didè epulatus esset, & monachæ sicut Lutherus cōdormiuisset, quam quod
 vestimento de pilis camelorum contexto amictus fuit, & locustis & aqua
 victitauit. O igitur Christus quantum errauit, qui talem castigationem &
 pœnitentiæ opera in eo prædicauit, si nulla bonis est merces operibus.

Gratia Dei
 quid in no-
 bis efficiat.

Lutherani
 ut sint sta-
 tuis similes

Matt. 3.

Matt. 11.

sanè

fanè vnde optimi illius Apostoli Pauli me misereat, qui (vt ipse inquit) abū-
dantius omnibus per gratiam Dei laborauit, imò multa & varia pericula
perculit, de quibus longè amplius gloriatur, quàm de alijs grandibus (quæ sola
gratia Dei per ipsū fecit) miraculis, si vsque ad eò hæc perdita erunt, vt nullū
meritum vel præmium à Deo habitura sint. Ah bone Deus, quam miserè de-
lusus est, dum posteriori ad Timotheum epistola ait: *Bonum certamen certa-
ui, cursum consummavi, fidem seruavi in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quæ
reddet mihi Dominus in die illa iustus iudex.* Ah Paule tibi interim dormire
licuisset, si nullum bona opera (quemadmodum Lutherus dicit) meritum,
vel præmium à Deo sunt latura, incassum ergo operatus es, ac si nil operatus
fuisset. MIL. Perplexum prorsus meum reddis animum & intelligentiam.
Ego quoque perinde esse arbitrabar, siue operarer, siue non operarer: si
nulla bonis factis merces à Deo constituta est, quid tum opus est me bonis
operibus occupari equidem committo omnia gratiæ Dei. *MON.* Hæc est gra-
tia Dei, quòd nos hortatur, excitat, intuit & iuuat ad efficienda bona opera,
quæ sibi grata sunt, & eadem opera tam benignè (cum sua cooperatrice gratia
facta sint) suscipere & mercede donare vult, quasi nostra ipsorum facultate
perfecta essent, & velut ex æquo responderent dignatq; forent præmio sem-
piterno.

Quid verò Deo est impossibile, cur non hæc possit, vt hominum piorum
bona opera (quorum sua gratia potissima causa est) ab ipso ex illius beneuo-
la & gratuita prædestinatione meritum, aut præmium habeant, cum tamen
eiusmodi rectè facta deiformia, affinia Deo, imò magis diuina, quam huma-
na sint, cum diuinæ (vt Petrus in altera sua epistola scribit) confortes simus
naturæ per eiusmodi gratuitam illius promissionem? Quapropter non est
contra gratiæ suæ decus vel prædicationem, quando dicimus nos (id est, om-
nes iustificatos homines, in gratia Dei existentes) meritoria opera facere
posse, quæ in sempiterna vita præmio donantur. Nam quod talia opera ita
ille accipit, imò quod huiusmodi opera sic æstimare, numerare & metiri,
coronare & remunerare vult, non ex nobis est, nec ex ipsa natura operum,
sed pro illius benigna & beneuola liberalitate ita nobiscum agitur. Quod di-
lucide ex scriptura multis in locis perspiciamus & inuenimus. *MILES.* Non
te pigeat scripturas aliquot in medium producere, ex quibus illud capere
possim. *MONAC.* Faciam id fanè libenti animo. Legistine Genesis 15. vbi
Deus ad Abram dicit: *Nolite timere Abram ego protector tuus & merces tua ma-
gna nimis.* Item quod Apost. ad Rom. inquit: *Ei qui operatur, merces non imputa-
tur secundum gratiam, sed secundum debitum?* MIL. Nostri concionatores ex
Paulo dicunt, quod in eadem & ad Galatas epistola ait, iustificari ho-
minem sine operibus legis, siue, non ex operibus legis, *MONACHVS*
Paulus in iisdem epistolis reprehendit nonnullos Iudzorum qui se ef-
ferebant propterea, quod legem Mosi obseruarent, vnde gloriabantur per
opera legis sine gratia se iustificatum & saluatum iri. Id ipsum Paulus red-
git. Sed sententiam Apostoli in eadem epistola, hæretici (sicut in altera epi-
stola Petrus Apostolus conqueritur) quomodo in alijs quoque scriptis, de-
prauarunt. In verbis namque Pauli sunt quædam difficultia intellectu. Nunc
age concedamus, quod non de Mosica legis duntaxat operibus Paulus lo-
quatur.

1. Cor. 15.
1. Cor. 4.
2. Cor. 11. 12.

2. Tim. 4.

2. Pet. 1.

Opera bona
meritoria
dicere vt ni-
hil diuinæ
gratiæ deo-

Rom. 4.

Rom. 3.
Gal. 2.

2. Pet. 3.

Gratiam Dei
prima vt
nulla opera
mereantur.

Rom. 11.

Eph. 2.

Tit. 3.

Rom. 3.
Gal. 2.

Iacob. 2.

Gal. 5.

quatur, verum etiam de omnibus operibus, & quamuis per merita nemo iustificetur, non est tamen neque potest sententia Pauli alia esse, quam nullis operibus mereri posse hominem gratiam primam, quæ iustum ipsum & acceptum Deo faciat. Siquidem prius quam in gratia Dei homo existit, impossibile est per semetipsum iustificari, licet etiam infinita habeat opera bona, quandoquidem ea omnia insufficientia, neque satis efficacia sunt, vt primam gratiam, qua hominem Deus iustificat, mereantur. Nam si quis gratiam eandem operibus citra & ante gratiam factis mereretur, iam gratia non esset gratia (quemadmodum Paulus ait.) Talibus ergo, sicut & ante dixi, operibus celum nemo meretur. Caterum cum per gratis datam gratiam à Deo homo est iustificatus, non vult Paulus hominem per cooperatricem gratiam Dei eodem modo meritoria opera facere non posse, quibus corona iustitiæ, hoc est, perpetuæ salutis donetur. Non est sententia illius, cum Deus immerita gratia sua iniustum hominem iustificat, quod eadem gratia hominis opera iustificationem consequentia, non meritoria ad incrementum gratiæ salutis que perennis faciat. Idcirco cum Paulus ad Ephesios dicit: *Gratia estis saluati per fidem & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, vt ne quis gloriatur*, de prima gratia loquitur, qua ad fidem venerant, iustificationis erant. Quæ gratia immerita est imò donum Dei est, & non ex operibus. Quæ dum opera antecedit, nostræ causæ salutis siue beatitudinis existit. Quamuis perspicuum sit Paulum cum ait: *Gratia estis saluati*, non loqui de statu beatitudinis post mortem. Quoniam illis, qui adhuc vivebant, & recidere salutemque amittere poterant, scripsit. *MILES*: Quam ergo putat beatitudinem? *MONACHVS*. Quæ in præsentis vita est, dum in statum diuinæ gratiæ & amicitia ex statu iræ Dei restituti erant, hoc est, cum ex iniustitia & incredulitate conuersi erant, & ad fidem iam per gratiam Dei iustificati venerant, qui hic beatitudinis status erat, quoniam ad perennem beatitudinem hominem fert & ducitur, sicuti cum prius in incredulitate & flagitijs suis debebant in damnatione erant, non autem in damnatione gehennæ, sed in statu gehennæ damnationem conciliante. Eodem sensu ad Titum Paulus scribit: *non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit, per lustrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde*. *MI*. Hanc sententiam tuam esse reor, quod incredulus & peccator nondum iustificatus, ex operibus iustificari nequeat, quia nullum opus sufficiens est ad promerendam gratiam illam, quæ hominem iustificat, & hæc prima gratia vocatur, quæ hominem Deo acceptum facit, & gratis præter meritum donatur. Verum quando per gratiam iustificatus homo est, proficere in iustitia & gratia potest, & opera vite sempiternæ meritoria facere, quod tamen per gratiam & eius operationem accidit. *MON*. Rectè intellexisti, & in hoc epistolæ Pauli, & Iacobi consentiunt. Paulus enim de operibus, quæ ante fidem facta erant, loquitur, & ita de iustificatione dicit, dum ex incredulo aliquis iustificatur, quod non ex præcedentibus operibus enenit. At Iacobus dum hominem ex operibus iustificari dicit, de operibus fidem sequentibus inquit, quæ per charitatem (sicut ipsam Paulus ad Galatas describit) operatur. Quæ opera iustificatum magis iustificat, quemadmodum in libro Apocal.

Ioan-

Ioannis scriptum est: *qui iustus est iustificetur adhuc*. Quod fit quando in iustitia, quæ per gratiam habetur, per opera profectum facimus, quibus Deus pollicitus est dabitq; auctiorem salutis mercedem, prout iustitia operum maior maiorq; erit. Quod autem bona opera à Deo remunerantur, Paulus quoque docet scribens Romanis in hunc modum. *Reddet vnicuiq; secundum opera sua*, nempe gloriam & honorem & incorruptionem querentibus vitam æternam &c. Itē ad Gal. *Qui seminaverit in carne, metet in carne*. *Qui autē seminaverit in spiritu, de spiritu metet vitam æternam* &c. Et priori ad Corinthios: *Vnicuique propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*. Rursus in posteriori: *Qui parce seminat, parce et metet*. Et ante dicit ibi: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat vnicuique propria corporis, prout gessit siue bonum, siue malum*. Similia ex multis alijs locis testimonia Pauli proferre possem. Sed ex his iam recensitis satis probari potest istius Paulum esse sententiam, quod bonis à Deo operibus in æterna beatitudine merces detur, quemadmodum pœnæ malis in damnatione. Hoc ipsum perspicuum certumq; ex verbis etiam Christi euadit, ubi ad beatos persecutionem patientes ait &c. *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis*. Item dum nos præmonet, *Attendite, inquit, ne iustitiam vestram faciat coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in caelis est*.

Ex quibus sequitur præmium nos habituros, dum iusta opera nostra non ad placendum hominibus, sed Deo, facimus. Et apud Marcum. *Quisquis ait, potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis non perdet mercedem suam*. Apud Ioannem quoque. *Veni inquit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem eius, & procedent, qui bona fecerunt in resurrectionem vite, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicij*. Item in parabola de conductis in vineam (quam de laborantibus in sancta Ecclesia proposuit, quibus vitæ æternæ præmium pollicitus est) dicit, quod pater familias conuentione facta cum operarijs ex denario diurno, miserit eos in vineam suam. Et iterum, *Itē, ait, in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis*. Et postremo inquit: *Voca operarios & redde illis mercedem*. Hæc omnia de sempiternæ beatitudinis mercede intelliguntur, quæ ijs, qui nunc in Ecclesia sancta laborant, in fine vitæ suæ à Deo donabitur. Possim huius generis plures alias è scriptis diuinis sententias depromere, quæ idem cunctæ testificantur. **MIL**. Tædet me tam multa testimonia audire: iam satis est. **MO**. Quid nunc igitur de tuo sentis libello, qui probare nititur neminem mereri posse, & quod nullum bonis operibus sit constitutum præmium? **MIL**. Quid multis opus est verbis? quotquot hodie Germanica biblia (vt ego) vel legere nōrunt, libros componere volunt, & certè pleriq; melius scirent, hastam siue sarisam in manus sumere. **MON**. Exitiosum est lectori, nisi totus feruidus & pernitiosus sit in charitate Dei si audiat nullum meritum vel præmium bonis operibus esse apud Deum cogitantē, quod se frustra illis exercendis occupare nolint: & omnia bona opera negligit sub quadam falsa specie tanquam in solam gratiam Dei sperare velit, quam tamen gratia Dei non dehonestetur, sed euehatur potius eo ipso quod credimus, illam esse tantam tam largam & locupletem er, a nos, quod nostram impotentiam, potentem facit, nostra opera

Opera quibus
sua ut
non debeat
magnipen-
dere.

pera meritoria reddit, & illa sic accipit, ita munerat & remunerat tanquam ex se premio digna forent, cum ex se indigna sint, & ex gratia solummodo digna reddantur. Interim tamen cuius consulere volo, dum crede bona opera meritoria esse, & mercedem à Deo latura, ut cogitationes suas ad opera sua non intendat, ad eò ut illa aestimare aut magni facere velit, sed se inutile iudicet, & ita sua opera respiciat, velut insufficientia & nullo premio digna, eaq; defectibus plena agnoscat, ut perseueret in humilitate, & non de suis operibus, sed de diuina misericordia confidat.

Opera bona quam sint necessaria ad veram salutem: ut q; ex sola fide Christum agnouisse minime constituat aliquem Christianum.

Caput XIV.

Miles.

REGÈ iam mecum, ut mihi videtur, agitur. Siquidem nullus operibus bonis confido. *MONAC.* Minimè verò namque omittis ipse cuncta bona opera, & tamen absq; operibus te saluatum iri speras, ex fide duntaxat. Mandata Dei seruare deberes, quorum obseruatione maiorem à Deo gratiam, & vitam æternam promereberis. At nihilo minus in animum inducere non debes, q; bona opera habeas, aut mandata Dei obserues. In illis, q; bene agis, tua ante oculos peccata tibi proponas, & te inutilem seruum confitearis. *MILE.* Hæc mihi profere spero, quod in Deum credo, qui mea causa homo factus est, & mihi sua passiõe celum obtinuit. *MONACHVS.* Quid credas nescis. *MILES.* Quid crederem aliud? *MON.* Credis etiam infernum paratum esse, vbi diues epulo sepultus est, ppter suam crapulam & preciosa indumenta sua, & quod in pauperem Lazarum misericordiam nō fecerit? Credis ne in fine mundi iudicium futurum, quando Deus segregabit oues ab hœdis, & iustos à dextris sitos in suum regnum inducet, & iniustos à sinistris positos sempiterno anathemate condemnationis percellat? Quos putas iustos à dextris esse? qui fidem solam, aut qui cum fide opera habent?

MILES. Omnes, qui fidem habent, *MO.* Itaque in hoc falleris. Quia clarè expressum habetur, quod de misericordiæ operibus vel præstitis, vel omissis iudicabuntur. Infideles tantum Aethnicos scilicet. Turcas & hæreticos à sinistris staturos esse rēris? Minimè etiam Christiani ibi à sinistris erunt qui in Christum crediderunt quidem, sed ipsius mandata non obseruauerunt. Euidenter in libro Apocalypseos Ioannis scriptum legimus, posteaquam illi iudicium nouissimum ostensum erat. *Iudicati sunt,* inquit, *mortui secundum opera ipsorum.* Et vltimo capite eiusdem libri Iesus inquit. *Ecce venio cito & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua.* Item legimus, Christum dicere: *Non omnis, qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in celis est.* Quid hoc aliud est dicere, quam si dicat, non omnis, qui fidelem habet, sed qui ex fide operatur, intrabit in regnum celorum? Hæc verba bene expende. Iudæi. Aethnici, Turcæ & quicunque in Christum non credunt, non dicunt ad Christum Domine, Domine. Christianos esse oportet, qui ad Christum dicant, Domine Domine. At qui illi ipsi non eo solo nomine in regnum celorum admittentur,

quod

Luc 16.

Mat 27.

Christiani
bonis operi-
bus vacui
dānabuntur

Apoc. 10.

Mat. 8.

quod Christum cognoscunt, & ei honorem, tanquam domino exhibent, nisi operibus quoque voluntatem celestis Patris sui faciant. Iterum non multo post rursus Christus ait: *Muli dicent mihi in illa die, id est, in extremo iudicio, aut in fine vite sue: Domine Domine nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc constet illi, quia nunquam noui vos: discedite a me omnes, qui operamini iniquitatem.* Animaduertis solam fidem ad salutem non sufficere? aut illos fide caruisse putas, qui ab ipso exterminati sunt? *MIL.* Imò certè maiorem me illos fidem habuisse existimo: ego nondum vllum dæmonium eieci nec etiã prodigium vllum feci. *MO.* Benè respondes: Intelligisne causam quoque damnationis exprimi, dum illis dicitur: *Discedite a me omnes operari iniquitatu.* Luc. 15. Cernis quod aliqui damnantur idè quod bona opera non egerint, quidam propterea quod mala opera perpetrarint. *MILES.* Cerno equidè plus satis. *MONAC.* Metius ne tibi? *MILES.* Mihi metuo & semper mihi ita accidit, vt quando vos monachos & antiquæ religionis sacrificulos audio, mihi cor meũ palpitet & xgre animo affectus sim. Idcirco nunquã concionatores, nũquã liberos nunquam confessionarios inuenire potui, qui mecum, aut ego cum illis sentire potuerim, donec Lutherus Euangelium proferret. In huius libris reperio, quo ieiunia, orationes, Missas, ceremonias, templa confessiones, Papam cum Episcopis, parochum cum suis vicarijs mihi repudiare liceat. Præterea sacerdotum monachorumque facultatibus & redditibus positurum me sperabam: quod mihi magnam illud Euangelium capessendi ansam præbuit. *MO.* Sententia ista multos fefellit, quam ob causam vltra centena milia rusticorum trucidata sunt quos suo Euangelio Lutherus martyres effecit. *MIL.* Profecto quantumuis Lutheranus sim, ista in re Lutherus nebulonem se declarauit, suis scripuit miseris rusticos lacepsit cohortatusque est, vt sacerdotum cruore suas manus laurent, & multa mala, multaque conuitia & sanas ac probra scriptis suis coniecit in magistratus Ecclesiasticos & seculares, donec colonos ad iter paratos redderet, quibus in seditionem versis principes & nobiles contra ipsos irritauit, vt velut canes, miseris trucidarent.

Christum
cognouisse
non satis est
ad salutem.

Vt multi
spe depre-
dandi mo-
nachos Lu-
theri dog-
ma amplexi
sint.

Cuiusmodi nouum sit Euangelium quique illud amplectantur.

Caput XV.

Monachus.

GAudeo sanè te Lutherum tam veris profecutum esse laudibus. *MIL.* Equidem in illo facinore eum non laudo, pròbo tamen Euangelicam illius doctrinã. *MO.* Quæso te Georgi, ne hic cõtra veritatem loquaris, Quando dicis Lutheri Euangelicam doctrinã duo inã verba simul consistere nequeunt. Quod Lutheranum est, non esse Euangelicum, & quod Euangelicum est, non est Lutheranum, tamen ita videatur. Paulus dicit: *Ipse Satanã transfigurãt se in angelum lucis.* Verum non est, neque in æternum erit angelus lucis. Ita quamuis in ore Lutherus Euangelium habeat, ab illius tamen procul est corde. *MIL.* Quo pacto id nostrum? *MO.* Christus inquit: *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Ludificari, seducere, conuitiari, vituperare, magistratum omnem nihilifacere & spernere, inobedientes peruicaces & rebelles esse,

Vt Lutheri
dogma non
possit con-
sentire cum
Euangelio.
2. Cor. 11.

Matt. 7.

Lutheri E-
uangelium
quale sit.

omnium sanctorum doctorum verba contemnere, omnia sanctæ Ecclesiæ concilia nihili pendere: omnes bonos ritus & antiquas consuetudines explodere, omnes status Ecclesiæ sanctæ, qui ab Apostolorum vsq; tempore durauerunt euertere ac profliagere: quicquid spiritum erigit, iuuat, & erga Deum exercet, negligere: quicquid carnem roborat, proferre, latam perditionis viam monstrare, totum mundum discordia & similitate replere, decreta omnia mutare, omnibus opificijs obesse, mala bonis miscere hoc demum Lutheranum est Euangelium: hic est Lutheranz doctrinæ & vitæ fructus, sicut ante oculos videtur. Interim de Euangelio, de sacris literis, de verbo Dei gloriantur, & nescio quid non, cum eorum vita, tanquam putida quedam, foetida, virulenta, fordida, cadauerosa palus sit ex qua quislibet scâdalizatur desperatamq; erga Deum & veritatem præter ceteros mortales conscientiam habeant. Eam ob rem hæreticam sectam amplectuntur, quam nouennij decennijq; spacio latè propagârunt, qua alijs perditis hominibus imponunt, qui libenter ex ipsorum concionibus consolationem accipiunt, cum verum Dei verbum eorum malitiæ & carnis voluptatibus nullo solatio existat, alios ad suam sectam compellunt. Ita fit, vt cum multos seduxerint quos profundius damnât, imò à summo tartarorum vertice in inferni ima præcipitant, tum in eo gloriam, nomenq; falsæ scientiæ obtineant quandoquidē tales concionatores pro vitæ sîcæ ratione plerumq; putidi scâdijq; tenebriones sunt, & maxima pars dimissi, reiecti, profugi, apostatæ monachi, perfidiosi perituriq; coram Deo & hominibus, qui sua tam scortatione coniugium temerant. Nam mox vt è cœnobio profugerunt, quo manifestum sit qd eos malè habuerit, vxorem ad suam explendam libidinem ducunt, quod matrimonium ipsi appellant.

Conciona-
tores hære-
tici quales
sunt.

Ecce hi sunt sectæ Lutheranz patroni, Euangelistæ, Apostoli, qui vos seducunt. Horum concionem, doctrinam omnes libenter audiunt, quibus angusta via nimis dura est, propter vitia carnis quibus emori nolunt. Propterea ex arcta via (quam Christus & Sancti sui docuerunt & ambulauerunt cum alia tamen via non salutifera existat) fugiunt, & latam illam inanibulant, quam Lutheri secta introducit. In qua quod carni allubescit inueniunt, & quod carni repugnat, ademptum est. Proinde quod tam multi mortales libenter carni obsequuntur, hæresis ista multos habet sectatores, sicut & Mahometes. Cuius secta tam latè nunquam propagata fuisset, ni tot carnis voluptates asseclis suis concessisset permisissetq;. Idcirco sicubi olim transfugæ monachi & alij peruersi huiusmodi & à recta via exorbitantes homines erant (qui libertate gaudere propria, & impunes esse volebant) ad Turcas, vel Soldanum confugerunt, & Mahometicæ se sectæ subiugauerunt. Nunc vero ab ecclesia sancta se seiungunt, & non ipsis opus est ad Turcas, vel Soldanum currere, Mahometicam licentiam, multorumq; condemnatorum hæreticorum errores in Lutherana secta coaceruatos reperiunt. Huic sese dederunt, vbi ipsemet Martinus transfuga & abiuratus monachus, periturus & votifragus coram Deo eorum est Papa. MILES. Atqui Martinus Lutherus iam benè viuit degens in matrimonio. MONA. Qualis est illius vxor? prope modum aliter ipsam nominassem. MIL. Nobilis monialis quæ præfecta fuerat. Hanc Lutherus duxit, & reliquæ eiusdem cœnobij virgines huius sunt

Lutherana
hæresis cur
multos ha-
beat secta-
tores.

factæ

facta pedissequa. MO. Hoc geminum est adulterium, foedifragiumq; coram Deo, cui uterque coelibatum vouerunt. Vch quomodo tam caeci homines esse possunt, vt tali seductori credant, qui ne specimen quidem probitatis in se habeat? MI. Si verum fateri licet, pudet meipsum illius causa, vellem viginti aureis mihi cōstitisset, ne hāc sibi monialem iungeret. MO. Idem quoq; satis illi rex Angliæ exprobrauit in epistola sua, quam contra Lutherum scripsit, posteaq; prius eruditum quendam libellum à se compositum edidisset. Cui libello, haud aliter Lutherus, quam probris & conuitijs, perinde vt canis rabidus & vlcerosus respondere potuit. In eadem epistola postmodum Lutherum regia maiestas Angliæ vt scurrā, incessit, quod se Christianam doctrinam de peremptione & maceratione carnis profiteri, venditare audeat, cum ipsemet monacham quæ Deo desponsata erat, ad suam libidinem allexerit, & tot animas sua impostura Deo suffuratus sit, vt merito publicam agendo pœnitentiam totum mundum peragrare debeat lachrymans, quaerens & retractans, quicquid mali suis verbis, scriptis & contagiosa vita sua designauit. Quid nunc mirum est tales discipulos esse, qualis magister est? Si quidem huiusmodi homines, qui absque spiritu & deuotione sunt (vt qui ieiunia, preces, laudationem Dei & omnem carnis castigationem & submissionem declinare volunt) ad ipsum, tanquam ad spaciosam viam, quæ ad æternam damnationem ducit consuunt ac deficiunt. Et vt auctior eorum fiat cuneus, nationes & populi quibusdam in locis ab ijs, qui iam seducti sunt, in opinionem eorum concedere compelluntur.

Qualesnā
ad Lutherū
confugerint

*Vtrum pro se scripturam Lutherus ad sua doctrina probationem habeat
& de prodigijs illius.*

Caput XVI.

Miles.

ECquid tandem dicere moliris? Scripta diuina faciunt pro Luthero: lis nemo potest contradicere. MO. Lutherus habet scripturam, sed scriptura nescit Lutherū. Lutherus habet scripturā, sed hęc cum illo non facit. Ipse scripturā pro sua libidine detorquet atque cōmentitiā, falsā peruersamq; interpretationem suam scripturam sacram vocare audet. Num etiam credis ante decem illos annos quam hæreticum dogma suum cepit Lutherus verbum Dei, imò vnam fidem, vnum Baptisma, vnum Deum, vnam Ecclesiam, vnum spiritum Ecclesiam moderantem & in scriptura loquentem extitisse? MI. Maximè: hocine ego nō crederem? MON. Eadem Ecclesia, fides & intelligentia scripturæ adhuc apud nos est, semperq; isto modo à principio huc vsque fuit, in qua omnes sancti Martyres fuerunt, qui propter fidem interfecti sunt omnes sancti Doctores, per quos miracula Deus operatus est, qui scripturam nobis exposuerunt. Qui possit ergo accidere, vt iam alia fides noua, alia Ecclesia noua, alia intelligentia scripturæ noua existat, quæ è diametro pugnet cum antiqua aut quomodo tam stupidi, & mentis inopes erimus, vt illam deseramus Ecclesiam, in qua omnes Sanctos, cunctos Martyres, Christianos omnes Doctores nobiscum habemus, & ad perfidiosam sectam, quæ neminem, nisi hæreticos habet, deficiamus?

Scripturam
vt hæretici
peruertant.

Ecclesia ve-
ra apud
quos sit.

I. Cor. 14.

mus? MIL. Deus nunc homines æquè vt ante mille annos, illuminare posset. MONACH. Verum est siquidem opus esset, faceret id vtrique, sed eadem illustratio non esset contraria priori illius illuminationi: Deus non est dissensionis dissidijque autor, vt in tanti momenti articulo, fidei, aut cum in concilijs sancta Ecclesia congregata rem ambiguam in fide explanauit, hodie quippiam doceat, & cras hominem excitet, per quem aliud doceat, quod primè sanctæ determinationi aduersetur. Si Ecclesiæ ante Lutherum fuit, sempiternum illum sanctum Spiritum huc vsque moderatorem habuit. Porrò quia nunc alius spiritus venit, qui aliter & contrariè omnino docet, an hunc Spiritum esse sanctum credemus, qui tamdiu Ecclesiam deceperit, aut ipse errauerit, & nunc aduersus semetipsum doceat? Procliuus est creditu diabolici spiritum esse, qui spiritui sancto contrarius & aduersus est, cuperetq; seducere & impedire omnes homines, ne salui fiant. MILES. Lutherus secus dicit, doctrinam suam cœlitus sese habere, certu se affirmat. MON. Iacobus Apostolus signum ostendit nobis, quo, cuiam à cœlo sapientia data sit dignosci possit, quando ait: *Quis sapiens & disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conuersatione sua operationem suam in magnitudine sapientia. Quod si zelum animarū habetis & contentiones in cordibus vestris, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem. Non est enim ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauū. Qua autem de sursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans & sine simulatione.* En sic Apostolus Iacobus sapientiam, quæ cœlitus est, describit. Cuius ne pilum quidem Lutheri doctrina habet, quemadmodum in omnibus libris suis inuenire est, in quibus nil nisi conuiciatur, traducit, subfannat, obloquitur, contemnit, dehonestat, & velut furiosus quidam rabidusq; canis mordet & insectatur mortales omnes, eos præsertim, qui ei rectè consulere, & ipsum in formare volunt, & debent. Videas illic lupum illum effrenatum, impudentem, imparum, nulli neq; gradui, neque ordini: imò nulli vel magistratui vel dignitati parcere: sed ex virulenta & pliusquam viperina lingua sua venenum fundere, qua malignis suis criminationibus in Episcopos, Reges, Cæsarem & Papam incurrit, vnumquemque indignissimis modis incesit, omnes Sactos Doctores, & proceres Ecclesiæ qui à Christo hæcenus extiterunt, spernit, irridet, pro nihilo pedit, & is talis sibi fidem vult adhiberi, quod ipse certus sit suam à cœlo doctrinam esse. Quod nemo bonus & prudens illi dicenti vnquam crediderit, nisi eiusmodi sua verba hoc sensu, quo Christus dicit, accipiantur: *Videbam Satanam*, inquit, *sicut fulgur de cœlo cadentem.* Cum diabolus è cœlo lapsus sit, Lutherus verum dicere poterit, suam doctrinam, quam ex instinctu dæmonis habet, sicut ex descriptione S. Iacobi quilibet perspicit) vna cum Satana quoque de cœlo ruisse. Nam de diuina sapientia scriptum est, quod illa se in sanctas animas infundit, nec habitat in corpore subdito peccati, hoc est, in nullo superbo homine, criminatore & alienæ famæ obtrectatore, in nullo monialium incesto cōsupratore, qualis Lutherus est. MIL. Ecquid de scriptura sentiendum est? MO. Scripturas quæ Lutherus profert vitra mille quingentos annos Ecclesiæ habuit, sed non vsq; intelligentiam illam, qua Lutherus quasdam expo-

Iacob. 3.
Sapientia
cœlitus in-
fusa quibus
signis possit
internosci.

Lutheri do-
ctrina quæ
nihil habe-
at cœlestis
sapientia.

Luc. 10.

Sap. 1.

Vir. Scriptura vera est, & illam recipimus, sed explicatio, qua Lutherus contra Ecclesiam vitur, falsa, captiosa, hæretica est. Quamobrem Orthodoxi omnes aduersus Lutheri commentationem pugnauerunt, & non contra scripturam. Scripturam nobis Athanasius, Cyprianus, Hilarius, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius & his similes, explanauerunt. Qui omnes doctores sancti fuerunt, & non apostata, per fugam, votifragi monachi, quemadmodum Lutherus, Fredericus, Martinus Buccerus, Franciscus Lamberti, imò non monachialium vitatores, sicut Lutherus & sui discipuli. Christus nostros Doctores sanctos (qui scripturam nobis elucidauerunt) vita virtutibus conspicua, sanctimonia operum, humilitate morum, signis & prodigijs cum in vita, tum post mortem illustrauit, & glorificauit, quibus testimonium illis veracis suæ doctrinæ præbuit: Inter quos multi etiam monasticæ professionis homines fuerunt. Quæ Lutherus miracula fecit, aut quare ipsi Deus testimonium præbet, quod sua doctrina vera sit, aut quod ipsi fides adhiberi debeat: imò si etiam prodigia, quibus fides adhiberi debeat, faceret, maiora & mirabiliora eadem, omnibus quæ vnquam à mundi vsque exordio facta sint esse oporteret, aded vt à nostræ fidei, siue religionis hominibus sanctis, qui propterea suum sudere sanguinem, & nunc apud Deum sunt, perpetrata prodigia obscurarent, & excederent. Hæc autem Lutheri sunt portenta, quod sua doctrina tot monasteria & delubra quasi scenilia subruit, desolauit & deuastrauit, tot periuros votifragosq; monachos, tot montales siue monasticas virgines (quæ Deo coniugio elocata erant) prostituta pudicitia effecit, vt templa spoliata sint, & laus Dei & sacræ Missæ sacrificium è medio submoueatur, confessio, ieiunium, Sanctorum veneratio prohibeantur, integri & boni Christiani opprimantur & ludibrio sint, boni monachi homines profigentur. *MI.* Nihil igitur Lutheri Dei verbum facis? *MON.* Rectè quidem vocas Lutheri Dei verbum. Diuersa namque sunt Dei verbum, & Lutheri Dei verbum. Verbum Dei, hoc est, verum Dei verbū pluris, quam Lutherus cum omni phalange sua, facimus. Adulterinam verò explicationem & deprauationem sensus verbi Dei (quem Lutherus contra expositionem & intelligentiam Sanctorum iam apud Deum existens, & contra intellectum S. Ecclesiæ, ipse confingit & profert, quo vnumquemq; consilio diaboli ab angusta salutis via abducere cupit in latam illam & spaciosam viam damnationis perpetuæ) hoc inquam verbum Dei nihili pendimus, adeoque Dei blasphemiam existimamus, quod tale verbum, Dei verbum nominatur. An tam vesani essemus, vt Ecclesiam & fidem, quæ ultra quindecies centenos annos durauerunt, desereremus & eximiorum illorum Sanctorum scripta rejiceremus, in quibus sui per Spiritum sanctum illustrationem scripturas interpretando declarauerunt, & nonnullos improbos concionatores, & profugos monachos sequeremur? Qui nunc aduersus sanctam Ecclesiam & sanctos Ecclesiæ Doctores huius seductionis tumultum concitat. *Matt. 18.* Cum Christus dixerit. *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.* *MILES.* Iam contra monachos loqueris, quos tam malè suggillas. *MON.* Cum malis Christianis & improbis monachis succenseam, siue eosdè insecter, non ided tamen illud institutum improbo: probo bonos, qui institutum vitæ bonum retinent, & institutum quoque laudo, quod vsque aded

Lutherus
nullis pro-
digijs sua
confirma-
uit dogmata

Lutheri
portent
quanta sint.

Matt. 18.

K

etiam

Sanctis Do-
ctoribus cur
fidem adhi-
beamus.

etiam est bonum, vt in eo prauū manere nequeant, imò ex eo aut reijciantur aut profugiant, quemadmodum ex bona aqua mortuus piscis. *MILES*. Cōfidere videris insignibus illis Doctoribus Augustino & Hieronymo. Nonne & hi homines fuerunt, qui falli aut fallere poterint? Quid ergo tantum ijs vis confidere? *MON*. Non vsque adeò ijs confido prout homines fuerunt, sed ob gratiam Dei, quæ ipsos irradiauit, per ipsos locuta est, & in ipsis est operata. Quod quidem in eorum integra vita & miraculis (quæ Dei virtute fecerunt) patet. *MIL*. Cur igitur errauerunt? *MONA*. Non ita delirauerunt sicut Lutherus, qui in suo deprauatus est sensu, & se in verbis suis instar anguis lubricum exhibet. Non vult quoque ab vllō homine, vel superiori potestate instrui.

Lutherus vt
suum fen-
sum omniū
iudicio præ-
tulit.

Licet autem sanctorum aliquis errauerit, non grandis error exiit. Quoniam non mordicus retinent aut defendunt proprium errorem, cōtra communem Ecclesiæ doctrinam, aut contra Conciliorum sicut Lutherus facit definitionem, & subiiciunt se ad suscipiendam informationem parati, superiorum iudicio stare & acquiescere. Lutherus autem neque Concilij, neque vllis superioribus, neque Doctoribus auscultat. In vniuersum omnes reijcit, imò, vbi Ecclesia etiam, quid in scripturis credendum sit, retinendum, aut intelligendum constituit, spudiat, & sui insani capitis sensum cunctis antepōnit, tanquam cæteri omnes de scripturis sanctis nil intellexerint, & Spiritus sanctus (qui planè illum ignorat) ipsum solum lecto cum moniali sua stertentem illuminauerit. Atque adeò quicquid ipse dicit, id verbum Dei appellat. Vbi igitur tamdiu spiritus remansisset, & Ecclesiam non illuminasset, imò seduxisset, donec cucullio iste tandem prodiret.

Quod ex Lutheri secta plures alie multo peiores exsurrexerint, & vtram constitutiones Ecclesia cum scriptura conueniant.

Caput XVII.

Miles.

Lutherus vt
multarum
fit autor hæ-
reticū.

Plures etiamnum sectæ oriuntur. *MONACHVS*. Ita sanè, quemadmodum ex vna vipera, multæ subnascuntur, quæ suo morfu in partu matrem suam interimunt, ex Lutheri quoque secta plures alie multo peiores ortæ sunt, hoc dempto, quod Lutherus semen & primam radicem iecit. Omnes sibi videntur (quisque aduersus cæteros) secum scripturam habere. Sic Lutherana factio in varios modos & sectas diuisa est. Quilibet, qui sibi ipsi vult nomen parare, noui aliquid ementitur: & querit, si in scripturis reperire aliquid possit, quod speciem quandam habeat, quo suam sententiam & opinionem confirmare possit. Quod ergo tum illi superstruit & commiscitur, omne id apud ipsos est verbum Dei, cui nemo resistere debeat. Isto pacto simplices miserosq; homines decipiunt, & fermè noui aliquid quotidie pullulascit, quod semper prioribus deterius est. Sic eo nunc ventum est, vt quidam asserant necesse esse, vt quisque rebaptizetur, nonnulli dicant, Christum non fuisse Deum, & in peccato originali natum esse, & suam matrem non fuisse virginem, & ipsum non fuisse Messiam. His rationibus fides nostra

Varia hære-
sum porten-
ta.

nostra pessum eat necesse est, quia si ab vno, deficiamus, aliud quoque relin-
quimus, id est in dies magis ac magis, vsque dum Antichristus veniat, & omnia
apta pacataq; inueniat, quo ad se mandum pertrahat. *MILES*. Mihi quoque
perfecto sic videtur. Inuenientur enim centum & eo amplius, qui Antichri-
sto accederent, cum ante duodecim, vel tredecim annos, ne vnus quidem in-
uentus fuisset. Et quid hinc demum fiet? *MON*. Fenestellam latius aperi, vt
plus luminis accipias. *MIL*. Qui fit, quod in huiusmodi, qui tamen docti
sunt, falsam persuasionem veniunt? *MONACHVS*. Hoc accidit ex super-
bia propriorum spiritus, quo sese extollunt, & se in eo, quod capere non
possunt, definitionibus & declarationibus Sanctorum Patrum submittere
nolunt, quas communiter Ecclesia acceptauit quasi pro instructione, & expli-
catione quadam (sibi difficile aliquid, aut ambiguum in sensu scripturarum
occurrit) vt certo concorditerq; sciantur teneanturq; in Ecclesia Catholica
iuxta sancti Spiritus illustrationem, qui in huiusmodi necessarijs cau-
sis fidem, vel bonos mores concernentibus, Ecclesiam, quæ ad nos vsque de-
uenit, nunquam deseruit nec vnquam etiam deserturus est. Præterea sunt ad-
huc alij carnales, quibus via, spiritus nimis angusta, & leue iugum Christi ni-
mis graue est. Propterea constitutiones omnes, & leges Ecclesiæ, & superio-
ris potestatis, lacerant prætextu quodam, tanquam honorare scripturam ve-
lint, citra quam alium vllum, audire, vel alicui obstricti esse nolint. In quo
tamen animaduertere non volunt, quod isto pacto quoque scripturæ non
auscultent. Quæ scriptura, imò Christus in scriptura subiectionem præcipit,
nosq; imperio Ecclesiæ & superiorum sub pœna sæc grætiæ, salutis animæ, &
Christianæ communionis amittendæ subijcit. Iam tamen certum est consti-
tutiones sanctæ Ecclesiæ contra scripturas non esse. Hoc fateri omnes hæreti-
cos oportet, & contra hoc ne vnus quidem ex veritate verbum dicere
possunt. Hoc autem de constitutionibus Ecclesiæ & procerum dixe-
rim, non de abusibus personarum, qui etiam contra voluntatem Eccle-
siæ & procerum, fiunt. Autoritas sanctæ Ecclesiæ & scripturæ sacræ bene
inter se conueniunt & concordant, vna confirmat & probat alteram. Sacra
scriptura iudicio nos S. Ecclesiæ submittit, & Ecclesia scripturæ. Quomodo
autem Ecclesia aliquid contra scripturam constitueret, aut quomodo non
decernendi potestatem vllam haberet, præter quam quod in verbis scriptu-
ræ non est expressum? cum scire quid scriptura esset, nequeamus, aut cuiam
credere scripturæ deberemus, & cui non in Ecclesia id nobis commonstra-
ret. Multiplex est quidem scriptura, verum quæ sit sancta probataq; scriptu-
ra, cui contradici non debeat, nobis sola Ecclesia ostendit & tradit. Quapro-
pter Augustinus ait. Ego Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholi-
cæ commoneret autoritas, hoc est, nescirem, quodnam verum Euangelium
esset, vt inter Euangelia multa, quæ scripta sunt, vtpote Bartholomæi &
Nicodemi & sub alijs nominibus, non errarem, nisi mihi Ecclesia syncerum
ostenderet & diceret, huic credere debes. Cum igitur Ecclesia scripturam
nobis exhibeat & commonstrat, eandemq; interpretetur, id est, eam nos in ve-
rè Christiano sensu intelligere doceat, mirum non est, quod hæretici nostri
cæcati, in suo peruicaces errore maneat: qui constitutiones omnes & instru-
ctioes

Cur docti
in hæreses
labantur.

Christus vt
nos vel: su-
perioribus
obtempera-
re.

S. Ecclesia &
scriptura sa-
cra vt inter
se consen-
tiant.

August.

ctiones S. Ecclesie aspernantur, ab ea recidunt, & se in cecitate superbi spiritus, & insani sui intellectus extollunt aduersus diuinum, quo in suis Ecclesia illustrata est membris, quæ scripturam nobis explanauerunt, & à Deo ad alia membra sua docenda & regenda sunt constituta.

Optima institutio ad bonam Christianamq; degendam vitam, coniugali & omnibus statibus vitæ.

Caput XVIII.

Miles.

Arbitrabar bene me illuminatum esse, & pacem in mea me habere conscientia putabam, quando timorem omnem & scrupulos peccatorum abieceram, & licere mihi quidlibet facere vel omittere existimabam, atq; apud memetipsum dicebam. Cum in Christum credo, saluus ero: sed iam (sic gratia Deo) me in cæcitatem quandam peruenisse animaduerto. Namq; ut modo perspicio, non ob hoc solum mandata Christus dedit, ut duntaxat ita Christum dixisse credamus, sed idem etiam nos facere quod Christus nobis tradidit, vel præcepit, oportet. *MONAC.* Rectum attingisti iter, in illo perfiste. Interim quæso dicas mihi, etiamne Lutheri libros habes? *MI.* Nimirum plusquam duos corbes plenos. *MO.* Illos oro vulcano tradas, ne ex ijs aliquis capiat offendiculum. Fecerunt hoc idem nonnulli recenter ad fidem conuersi tempore Apostolorum, qui perniciosos contulerunt libros & combusserunt eos coram omnibus. Sufficiat tibi qd tu seductus fueris. *MIL.* Hac ipsa adhuc die id faciam. Obsecro mi pater, ignosce mihi quod tam tibi molestus multis meis ineptis sermonibus & incompositis verbis fuerim. Non adeo sum peruersus, ut mea verba præ se ferunt. Multa sum locutus, ut comperti aliquid haberem de statu religioso, qui mihi charus semper fuit & venerabilis, tamen si (heu) dignus ad illum amplectendum ipse non fuerim. Nimirum mundo educatus fueram, & breui illo tempore quo periculum in monasterio faciebam (sicut & ante tibi dixi) multos reuera bonos ibi patres esse animaduerti, qui magnam nauabant operam, studebantq; ad timorem Dei me prouocare, & assidue me cohortabantur ut Deum ob oculos haberem, ut ne propter totum mundum Deum offenderem ut nihil nisi Deum vel propter Deum amarem, ut cuncta desideria mea, omnes cogitationes meas eo dirigerem, ut Deo acceptus fierem. At hæc adhortabantur & exercitabant me ad omne genus virtutis. Sed eheu me miserum, quicquid huiusmodi boni mihi dicebant, vel ipsi faciebant, nihil me mouebat. Non inerat mihi vera pietas & deuotio, atque ea re manere non potui. Hac est causa, quod monachis adhuc ex animo faueam, sicubi bona monasteria aut monachos (qualis qualis mea sit vita) conspicio. Idcirco tam multa hinc scire volui & si filium haberem, qui monasterium ex cordis sui desiderio ingredi vellet, essem illi ad id adnuculo. *MONAC.* Equidem gratulor tibi mi Georgi, & tam diutini, quod tecum habui, non me tædet colloqui. Interim nihilominus te confortor & rogo, ut vitæ tuæ emendationem mediteris. *MILES.* Ad id paratus sum & voluntarius, sed tam multa emendare habeo, ut exhorrescam, & vbi incipere debeam ignorem. Propterea bonum desidero consilium, quo pacto exordiri debeam. *MONAC.* Ante omnia teipsum diligenter examinabis, & pec-

Libri hæreticorum cui sunt exarati. Act. 19.

Vt in cænobijs instituantur monachi ad pietatem.

& peccata totius vitæ tuæ in scripta rediges, & tum de omnibus sceleribus, ab infantia vsq; admissis, integram confessionem dices: siquidē (vt metuo) nunquam omnino rectē es confessus. *MIL.* Hoc opus, hic labor erit. *MON.* Quicquid hac in parte laboris ferendum sit, adoriri te oportet. Quocirca da operam, vt bonum confessarium accipias, qui te benē instruat. Necessē est etiā vt integrum peccata vitandi propositum arripias, nec huius rei gratia vllum velis subterfugere laborem, quem haud dubiē experturus es, peccatorum occasiones repudiando, iniusta bona restituendo, læsos conciliando, damna præstando, itemq; voluptatibus tuis & desiderijs obliuiscendo, eadēq; frangendo: quæ omnia sunt factu necessaria. *MI.* Tuam mi parer voluntatē bonam consiliūq; animaduerto: Deus tibi rependat: adhæc omnia me prout offero. Sed vbinam confessarium aliquem peritum in his reperiam? Hic namque sunt Lutherana doctrina passim infecta, & eruditissimi qui in cœnobijs erant confessionarij, sunt expulsi. Quādoquidem cū acriter aduersus illam nouam sectam concionabatur, ciuitate eis est interdictum. Dicam tamen, quod res est, nostris in scriptura & scientia valentiores Lutheranis concionatoribus erant.

Vti quis ex Lutheranismi heresi ad sanam mentem reductus vitam moresq; conuertere debeat.

Caput XIX.

Monachus.

Quare iam non domum, Vlmam versus equitas? Ibi bonos & doctos in Dominicanorum monasterio à confessionibus patres inuenies. *MIL.* Nullum ad hanc rem Vlmæ locum inuenire potero. Senatores enim Dominicanis concionari confessionesq; audire vetuerunt. Præterea iisdem vllam domum introire in eadē ciuitate est prohibitum etiā, in omni circaditione ipsorum. *MON.* Quid ita? *MI.* Timebant, ne ab ipsis quispiam ad veram fidē conuerteretur. Etiā dictū est mihi eiusdem ciuitatis magistratū, communi decreuisse consilio, Dominicanos quidem vi non expellere, sed tantum angustiarum, & vexationum eis conficere, vt ipsimet cedere cogantur. Hæc ideo dixerim, vt causam scias, cur Vlmæ consolatum iri non possim, Mirifica equidem & rara penes me facinora confiteri habeo. Propterea cum & alia Coloniam proficiscendi causa mihi suppetat, ibidem confiteri volo: si quam notitiam illic habes, ad bonum confessarium me perducito. *MON.* Ciuitas ista doctis bonisq; confessarijs plena est in cœnobijs, & extra. *MIL.* Mallet in cucullum peccata mea euomere. *MO.* Perge igitur in Prædicatorum monasterium ad hæreticæ prauitatis inquisitorem, qui & ipse Vlmensis est. *MIL.* Ad Doctorem Conradum? *MON.* *ACH.* Etiam. *MIL.* Doctus & interger est, probē ipsum noui. Atqui iam mihi dicito quomodo post confessionem me gerere contra meam consuetudinem malam debeam, vt non denuo labascam, & quæ præcipuē vitare peccata me oporteat. *MO.* Post confessionem vt te gerere debeas peccata. *MIL.* Debeo Papæ vel illius parere mādatis? *MON.* Vtiq; in rebus licitis. *MI.* Ipse non est Ecclesia. *MON.* Christus ait: Si peccauerit in te frater tuus, vade Matt. 18.

Et corripere eum inter te & ipsum solum. Si autem te non audierit, adhibe tecum ad hoc unum vel duos. Quod si non audierit eos, dic Ecclesie. Quam in ista causa Ecclesiam dictam esse reris? Opus ne erit, quoties corripere, vel corrigere aliquis velit proximum suum, qui vnus, vel duorum reprehensionem non curat, omnem Christianorum hominum ceterum conuincere, ut eidem significetur de isto homine se emendare nolente? MILES. Hoc mihi impossibile esse videtur. MON. Quid ei go facto opus est?

MILES. Id ego profecto nescio. MON. indicandum erit praelato, animarumq; curator, isq; eis qui peccauerunt & se emendare non curant hac in causa loco Ecclesie est, utpote qui totius communitatis sibi subiectis & commissis personam sustinet. Quum igitur Papa totius sit Christiani gregis caput & antistes, æquum est, ut ei quilibet morem gerat, & qui ipsi non obtemperat, tanquam incredulus & Aethnicus haberi censet. q; debeat. Facile tibi ex veteri pariter & nouo testamento, tum etiam ratione testatum efficerem, in regimine siue iurisdictione spiritali vel Ecclesiastica præsidentem vnum esse oportere totius Ecclesie, vel omnium membrorum totius Ecclesie quem-

Deut. 17.

Adulterium
quam sit
immane
scelus.

Prover. 6.

Ut inter se
coniuges vi-
uere debeant.

Gala. 1.
Virtus ut et-
iam à ma-
lis honore-
tur.

admodum in veteri testamento vnus summus sacerdos constitutus erat, cui Deus parendum esse mandarat, etiam vitæ amittendæ supplicio. Sed nimis longum foret, & iam nunc affctas es, ut non opus sit hac de re tecum disputationem ingredi. Subditose obedientiæ præceptorum Ecclesie, tuiq; Parochi, quamdiu ipse in fide verus est Christianus, & te quod bonum est, docet. Ad peccandum autem neque ipsi, neq; vlli obedire debes. Secundo conjugalem fidem tuæ legitimæ seruabis vxori, & erga omnes alias fœminas castus eris factis, voluntate, & signis. memineris adulterium supra modum immanè crimen esse, quod nulla excusatione iuhnixum ex cordis inopia (ut in Proverbijs suis ait Sapiens) peruenit, & plerumq; etiam hic in mundo mala, Deo permittente, morte plectitur. Si tum ex Christianis, tum ex Aethnicis quoque historijs commemorare velim quantum calamitatis, quantæ hominum strages & cædes, quantum damni, quæ denique mala ex adulterio oriuntur, grande volumen conficiendum erit. MILES. Nihil est necesse, hoc ego me malo prorsus expediam. MO. Debes igitur cum vxore tua amicè quoque & pie viuere, ut gaudio affici te ianuam introeunte possit. Cum se mariti tã seuerè & commodè gerunt, ut vxorum corda trepident, cum maritos suos domum redire conspiciunt, non bene se res habet. Quando verò coniuges in amore & fide consentiunt, & vnus sunt voluntatis, tum aduersos calus ist perperit facile tolerabileq; existit. Quando etiam Deum præ oculis habent, & mutuo sese commonefaciunt, inuitant trahuntq; ad charitatem Dei & beneplacitum diuini exequendum, iam cum ipsis est Deus. MILES. Hac me spero ope diuina strenuè obseruaturum. Alia res est quæ mihi correctu est difficilis MONACHVS. Quænam ex ista? MILES. Potationibus & ebrietate ut abstinere potero? siquidem his mundus vult esse deditus, & qui secus agit, contemnitur. MON. Paulus ad Galatas inquit: Si adhuc hominibus placere, Christi seruus non essem Hoc te æquo ferre animo decet. Si Deo gratiam cupias ducere vitam, nil tibi morandum erit, quid mundani de te homines existiment, aut loquantur. Et tamen veritas & virtutes etiam à malis hominibus honore afficiuntur. Quamuis enim id genus homines temperantiam aliasve virtut-

virtutes spernere videantur, attamen propria ipsorum conscientia pro rationis iudicio, secundum virtutes viuere vtile, honestum salutiferumque esse testatur, ipsosque reprehendit, quod non itidem ipsi quoque viuunt.

Quando igitur firmiter status, quod potare, & plusquam naturalis necessitas exposcit, bibere nolis, omninoque propositum hoc vis obseruare, ad contrarium compellere quis te poterit? Tibi imprimis molestum, & alijs etiam insolitum esse videbitur, si te difficilem ad computandum conspiciant.

Ast ubi in tuo te proposito animo infracto perseverare animaduertent, & quod ab isto nemo te diuellere possit, imò etiam te hac in parte amicum offendere, quam contra Deum facere malle, non te inestabunt admodum nec

denuo idem abs te contendent, imò cum laude & præconio tua talis conuersio & salubris commutatio, deprecabitur ad exemplum aliorum hominum. Fit tamen interdum, vt in fine conuiuij amicitia causa cyathus ab vnoquoque exhauriatur qui nemini obsit hunc tibi minimè prohibeo. Hocque in mensa in bibendo sis temperantior, vt huiusmodi obuiente occasione, citra noxam integra appetentia cyathum vnum sumere possis. Alioquin ad potandum inuitari te cogitque non sinas. Quod tux siti & naturæ, conueniens est, sumito & non vltra. Ita quoque Christus nos docet, ne nos grauemus crapula & ebrietate. De alio videlicet, de inebriando meum, est consilium.

MILES. Nunc hoc baptizare vocatur. *MONAC.* Quomodocunque licet vocetur, perniciofa quidem & noxia res est peccatum istud. In qua enim pericula miserisque calamitates sæpenumero homines quam plurimos ebrietas induxit. Quisquis igitur sponte sua ansam ebrietati præbet omnibus

alienis propriisque peccatis hinc nascentibus est obnoxius. Quapropter consulo tibi, ne crebro ad conuiuia exeat, & ne ipse præter necessitatem conuiuij agites. Quandoquidè hinc multum pecuniae inutiliter consumitur, qua aliorum subleuari indigentia facile possit. *MILES.* Difficulus possum solus in mensa esse apud me aliquem habere conuiuiam oportet. *MONA.* Tuam uxorem & familiam habes cum his latus esto. *MILES.* Aliquis præterea mihi adsit oportet, qui non semper est mecum: & propter raritatem huiusmodi conuiuas amo. *MONACHVS.* Non omnia tibi conuiuia interdico. Est quoddam conuiuium, quod tibi etiam consulere non dubitem. Ad conuiuium tuum tales inuita hospites, quales te Christus vocare docet: Cui facis prædium, aut cenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos neque cognatos neque

vicinos diuites, ne forte te & ipsi reuertent, & fiat tibi retributio: Sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & caecos, & beatus eris quia non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Isto pacto dilecte Georgi facito: inuitato honestos probosque pauperes, meretricare erubescences, quod suam fateri inopiam eos pudeat, & hos cum decore propter amorem Dei exhilarato: tum iidem consolantur, & tibi inde oblectatio erit, quod apud te aliquos habeas. *MILES.* Perplacet hoc mihi consilium. Si verò me bibendo præuaricari contingat, quomodo id expiabo? *MO.* Si notabiliter illud scienterque fiat, postero die ipse tibi multam constitues, vt eodem die vinum bibere nolis, aut aliud tibi delectabile subtrahas, quod alioqui tibi licitum esset, aut quinque orationes Dominicis orabis, aut speciali intentione pro isto peccato elemosinam largieris. *MIL.* Consultumne tibi videtur

Lucæ 21. Ebrietas quæ sit pernitiosa.

Cuiusmodi conuiuium licite agatur. Lucæ 14.

Quo pacto multandum sit, si quid de linquamus.

VI VO-

VI VO-

vt voueam Deo, me non ad ebrietatem vsque bibiturum, & non me iuratum, vel execraturum? *MONA.* Nequaquam, nondum, ad id per votum te debes astringere, propter imbecillitatem tuam vt ne grauius delinquant. Hoc autem facies. Omnino apud te constitues tale te peccatum propter Deum fugiturum & omiffurum. Non ideo tamen tuo confides proposito, sed seruo Deum pro sua gratia auxilio implorabis in ista & omnibus alijs causis. Licet etiam tibi, & est vtile, si tecum & cum Deo pactum foedusq; pangas, vt si ebrietate, vel iuramento sis transgressus, hanc vel illam multam pro tui castigatione velis sustinere. Huiusmodi multae praescriptio commonebit te, ne tam crebro prauariceris, & quando tuum Deus pro virtutibus labore aspiciet, auxilio tibi cum maiori gratia obuiam veniet. Insuper consulo tibi, vt omnem lusum etiam chartarum qui fit pro pecunia, totis viribus postponas etiam quando contingit inter amicos ludi, quis vinum satisfaciat, aut satisfacere iuuet. In omnibus rebus negocijsque tuis veritatem & iustitiam constanter retine. Nullius ergo respectu iniuriam alicui inferri, si quo praepedire modo possis, patere. Misericors erga egenos esto, & ipsis iuxta facultatem tuam, sicut Tobias docet, impartire. Quotidie si potes, deuote missam auiscultes. *MILLES.* Quid tum orabo? *MO.* Orationem illam, quam nos Christus docuit, Salutationem angelicam & Symbolum Apostolorum. *MILLES.* Quando tam crebro rem eandem oro, nauseabundus fio. *MONACH.* Est igitur consultum vt decem, aut quindecim articulos ex vita passionis Christi extractos singulos cur. Oratione vna Dominica offeras. Sic eorumdem inuocatione articulorum, tua se quoque inuocabit deuotio. *MILLES.* Istos mihi velim explices. *MO.* Orationem vnam Dominicam in honorem Incarnationis Christi dices, alteram in honorem Natiuitatis, tertiam in honorem suae gratiarum actionem suae Circumcisionis, quartam propter exilium suum, quod ab Herode persecutus in Aegyptum fugerit, aut alias sicut ipse maus. *MILLES.* Licetne orationem vnam Dominicam cum oblatione sanctorum trium Regum offerre? *MONA.* Licet plane, quod si voles, tuas tibi preces multis alijs articulis augere licebit. Aliquot saltem his exempli gratia proponam. Licet tibi vnam orationem Dominicam pro naturali passione sua offerre. Nimirum pro frigore, fame, siti, &c. pro concionibus suis, pro gratiosis suis miraculis, pro operatione, pro benigna sua & amica cum peccatoribus, quos conuertit, conuersatione, pro persecutionibus, quas a Iudaeis tolerauit. Item pro sua venditione, &c. pro corna sua, pro sua angustibus plena iuxta montem Oliueti precatione, pro sua captiuitate. Praeterea ad gratiarum actionem blasphemorum irrisoriorumque ab ipso perpefforum, pro falsis aduersus ipsum testimonijs, pro mendaci ipsius accusatione, & sic per oem suam passionem deinceps eundo ad finem vsque. *MILLES.* Haec me retinere non posse timeo. *MO.* Ab eo quod retinere potes, incipe aut in schedula tibi vel libello, quem tecum feras, conscribere, donec absque libello retinere possis: vel si non scias legere, signa tibi, quae quid significent intelligas, depinge. Quando tum ita coepisti, indices tibi alia atque alia incident & maiorem erga haec amorem consequeris. Simili ratione rosarium quod vocant, orare poteris, si tibi quinquaginta articulos conscribas.

MI.

Quam sit vtile sibi ipsi pro excessibus multam imponere

Tob. 4.

Quo orationis genere vnam sit contra tadium.

MILES. Alias autem à Deo quid postulabo? *MONACH.* Ut tibi Deus tua peccata remittat, ut in suam gratiam tutelamq; te recipiat, ut tibi contritionem odiumq; peccatorum intundat, ut te meliorem faciat, vitamq; tuam instar suæ vitæ, & iuxta beneplacitum suum reddat, ut in omnibus tentationibus, & à sceleribus omnibus te protegat, ut omnia desideria mala in te perimat, ut cor mundum creet in te secundum beneplacitum suum, ut te sibi totum acceptum faciat, ut semper in te habitet teq; possideat, te tuosq; iuxta diuinam voluntatem suam moderetur. Item optabis, ut te diuina charitate sua repleat, ita ut ipsum super omnia, & in omnibus diligas, ipsum laudes, ipsiq; gratias agas. Eodem modo ipsum pro alijs quoque virtutibus precaberis. Si rectè eo te dedideris, ut Deo obsecundare piamq; vitam transigere velis, mox ab hominibus, à Satana, & à teipso, hoc est, à pristinis tuis conuentionibus & concupiscentijs impugnari te senties. Sed his reluctari oportebit. Tum tentatio & propria tua fragilitas (quam in tuo experieris spiritu) facile te docebit, quid flagitare debeas à Deo, quidq; necessarium tibi erit, cur in tua vota Deum te vocare oporteat. Si (quod auertat Deus) in mortiferum relapsus fueris crimen, non expecta donec in aliud ruas, sed cum primū cecidisti, confessorium adi, & ab ira Dei per contritionem confessionemq; & à compede diaboli te libera. Nihil enim tam efficaciter demonis vires enervat, tamq; subito hominem liberat, quam dolens, integra & sincera confessio. Nūq; indormiscere cubitūq; ire debes, qn tuā sic prius cū Deo conscientia cōposueris, ut securè emori possis. Idcirco si qd in corde reperis, q; te urgeat & angat, adeo ut in huiusmodi cordis tui cōditione ad mortē ire non ausis, corrige illud & abs te projice, ut bona cōscientia, securūq; erga Deū corde mortē sēper operiaris. Bonā illā animo reuolue doctrinā, q; (ut antea dixisti) te monachi docuerūt, ut eadē cordi tuo insculpas, & efficias, ut in te fructus ad æternā vitā proferat. Ad hæc te cōmonitū velum, ut p nostris omnibusq; principibus & pro temporali magistratu Deum ores, ut ipsos illuminare Deus commonereq; velit, ut ijs cordi sit Dei contemptus & animarum interitio, quæ per Lutheranam hæresim fit, quomodo cordi ijs futurum esset, si de eorum quis potestate, imperio, dignitate, ditione aliquid, aut passum vnum de agris ipsorum detraheret. *M.* Imò tum non hoc passuri essent, & magnum inde bellum oriretur. Pro fide autem, pro gloria Dei, pro animarū incolumitate nullus vult facere quidquam, nullius hæc referunt aliquid. *MO.* Pari ratione, ut in omnibus statibus abusus ita corrigantur, ut boni talium status in suis institutis integri permaneant. *MIL.* Quilibet in vitia aliena declamitat, & suum ipse nemo vult respicere vitium, nedum corrigere, quantumlibet hinc etiam in mundum ærumnarum veniat: imò bonis simplicibusq; hominibus & probis monachis, qui neminē nocere volunt, fit, quemadmodum ouicula illi, quæ ad riuulum quendam tranquilla infernè consistebat: supra vero lupus importunus omnem aquam perturbabat, ut contra ouem causam haberet: tum ouj impingebat, quod ipsa sibi aquam turbidam effecisset, ne superius bibere posset. Itaque in ouem culpa omnis collata est, & vellet nollet pœnas eam dare oportuit. *MON.* Sic nimirum accidit. Sed repus est, ut hinc ego ab eā Igitur Deo te cōmendo. *M.* Omnipotens Deus, tua sit merces, qui meā animam per te lucrificet. *MO.* Is te quoque nū Georgi in omni bono custodiat, & conseruet. *MILES.* Amen.

Deus quid
sit orandus.

Relapsus in
peccatum
lethale quid
gere de-
beat.

Ut Dei ho-
nor, & ani-
marum sa-
lus paucis
cordi sit.